

ŽIVÁ PŘÍRODA

Součástí živé přírody je člověk, živočichové, rostliny a houby. Tyto živé organismy potřebují k životu **sluneční záření** (světlo a teplo), **vzduch** (jeho složku kyslík), **vodu** a **živiny**. Společnými znaky těchto organismů jsou **příjem vody a živin, dýchání, dráždivost, růst a vývoj, vylučování odpadních látek, rozmnožování**.

Jaké jsou rozdíly mezi živočichy a rostlinami?

Všechny zelené rostliny mají schopnost při své výživě **měnit látky neústrojné** (ty jsou součástí neživé přírody) na **látky ústrojné** (jsou součástí živé přírody). Tento proces nazýváme **fotosyntéza**. K průběhu fotosyntézy potřebuje rostlina:

- světlo a zelené barvivo - chlorofyl,
- oxid uhličitý (zelené rostliny ho získávají ze vzduchu, vodní z vody),
- vodu a v ní rozpuštěné neústrojné živiny (čerpají ji kořeny a rozvádí do celého těla).

Fotosyntéza je nejdůležitější proces na zemském povrchu - vzniká při ní kyslík (z těla rostlin). Nezelené rostliny, člověk i živočichové se živí produkty fotosyntézy.

Organismy, které **nemají** zelené barvivo (nemůže u nich probíhat fotosyntéza) se živí odumřelými organismy nebo parazitují na organismech živých.

Většina **rostlin** se nemůže aktivně pohybovat z místa na místo (kvůli kořenovému systému spojenému s podložím).

Živočichové naopak:

- **nejsou schopni** fotosyntézy,
- **živí se** jinými organismy,
- obvykle se mohou **pohybovat**,
- **pečují o svá mláďata** (např. savci nebo ptáci).

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Živé organismy potřebují k životu _____, _____,
_____, _____. Všechny zelené rostliny mění látky
_____ na látky _____. Tento proces nazýváme
_____.

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Jakými znaky se liší rostliny od živočichů?

Co je fotosyntéza? Proč je potřebná pro život na této planetě?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj. Namaluj zástupce rostlin a živočichů.

Poznávání rostlin a živočichů a jejich třídění

Člověk odjakživa poznával rostliny i živočichy. Jako prostředek tohoto poznávání využívá **pozorování**.

Rostliny vždy člověku sloužily k obživě, zhotovování nástrojů, obydlí i oděvů, využíval je k léčení, atd.

Zvířata hospodářská i lovná lidem poskytovala maso, mléko, vejce a kožešiny, ostatní živočichové sloužili k opylování rostlin a dalším užitečným úkolům.

Člověk také poznal organismy, které **škodí** člověku i hospodářským plodinám, nebo přenášejí a způsobují choroby.

Zamysli se a napiš:

Tři součásti živé přírody: _____

Tři součásti neživé přírody: _____

Z kterých přírodnin získáváme tyto suroviny:

mléko _____

vlna _____

dřevo _____

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Roztříd' živočichy do tabulky podle skupin.

Jiříčka, mandelinka, opice, makrela, aligátor, delfin, prase, čáp, včela, vrabec, kapr, slepýš, mravenec, pes, štika, želva.

savci	hmyz	ptáci	ryby	plazi

Půda

Půda je jednou ze základních podmínek života:

- tvoří **životní prostředí**,
- je základem pro **růst rostlin**,
- je **zdrojem potravy**.

Půda **vzniká pomocí prvků neživé přírody** (hornin, vody, proudícího vzduchu a teploty), a živých organismů (živočichů, rostlin, hub a mikroorganismů).

Humus vzniká z odumřelých těl živých organismů (mrtví živočichové, rostliny, apod.)

Vzhledem k tomu, že půda je základem pro růst rostlin a tedy je zdrojem potravy pro všechny živočichy, je **nutné ji chránit a ošetřovat**.

Pracuj s textem v učebnici. Dopíš chybějící slova.

Půdu tvoří prvky neživé přírody: _____, _____,
_____, _____; a živé přírody: _____,
_____, _____. Humus vzniká
z _____ těl živých _____.

Dokonči předepsané věty.

bublínkami vzduchu; mimo jiné i vodu; živin pro rostliny; mnoho živočichů; těl rostlin a živočichů

Půda je zdrojem _____.

V půdě žije _____.

Jednotlivé částičky půdy jsou odděleny _____.

V půdě nacházíme zbytky _____.

Půda obsahuje _____.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Potravní řetězec

Potravní řetězec

- popisuje **potravní vztahy** mezi všemi druhy v přírodě (v ekosystému) = ukazuje, které druhy požívají jiné druhy.

- je vyjádřen pomocí **šipek** mezi druhy

● **Zelené rostliny** užívají ke svému růstu látky z půdy (neživá příroda) a sluneční energii.

➔ **Býložravci** se živí rostlinami.

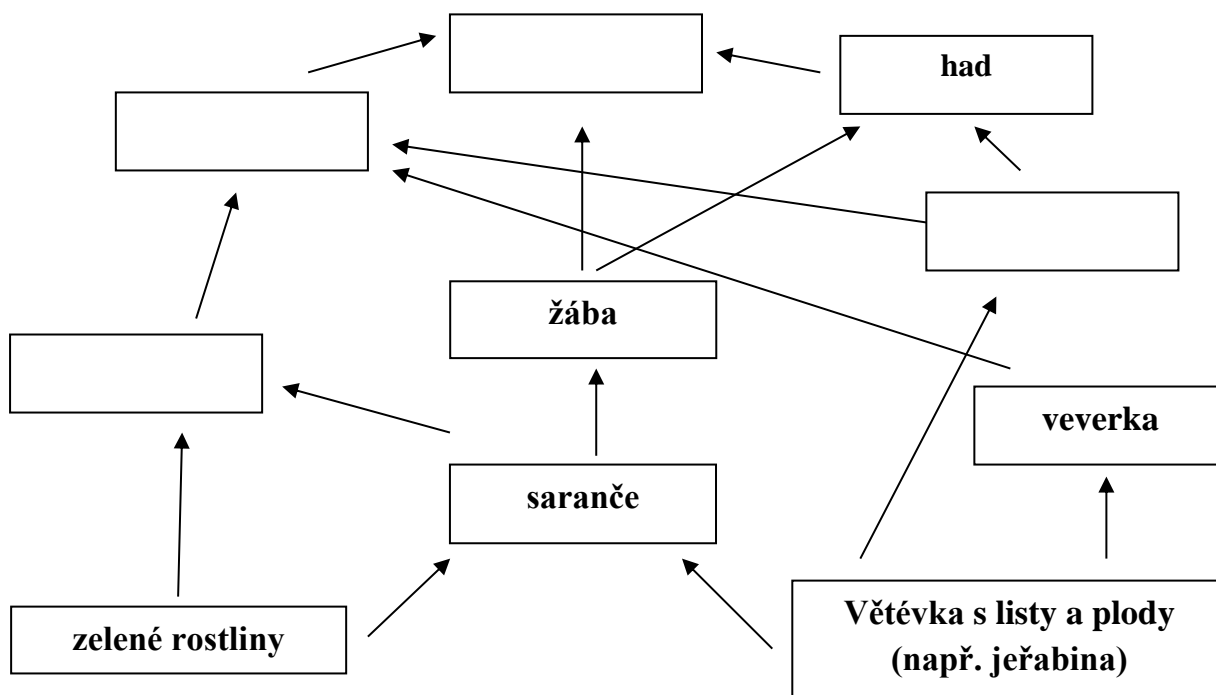
➔ **Masožravci** se živí živočichy.

➔ **Všežravci** se živí rostlinami i živočichy.

Doplň názvy zvířat do potravního řetězce. Své odpovědi zkontroluj s dospělým.

myš, zajíc, sova, liška

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Ekologie

Ekologie je **věda** zabývající se tím, jak se zvířata a rostliny dokážou začlenit do okolního světa a jak na sebe různé druhy rostlin a živočichů vzájemně působí.

Ekologie je tedy **nauka**:

- o **vzájemném vztahu mezi živými organismy**,
- o **vztahu živých organismů k prostředí**.

Ekolog je vědec, který studuje prostředí, kde se vyskytuje určitá rostlina nebo živočich, které pozoruje. Ekolog **vychází z** poznatků o výskytu, stavbě těla a způsobu života rostlin a živočichů a také z poznatků o životním prostředí.

Životní prostředí tvoří složky přírodní (voda, vzduch, půda, organismy) a složky umělé (vytvořené lidskou prací).

Význam ekologie:

- ochrana podmínek života (ovzduší, půda, voda)
- ochrana rostlin a živočichů
- zachování rovnováhy v přírodě
- zachování přírody

Podívej se po svém okolí. Napiš, jaké se zde vyskytují přírodniny a lidské výtvořry. Přemýšlej, jak člověk ovlivňuje své okolí a krajinu.

Přírodniny	Lidské výtvořry

Přemýšlej a povídej si s kamarádem nebo rodiči.

V jakém stavu je životní prostředí v místě tvého bydliště a jeho okolí? Jak se na jeho situaci podepsala činnost člověka?

Jak mohou lidé napomoci ke zlepšení životního prostředí? Co můžeš udělat ty sám?

V LESE

Dříve (**před zásahem člověka**) byla střední Evropa pokrytá porosty **smíšených lesů**. Později lidé vysazovali rychle rostoucí **smrkové lesy**. V těch se rychle šíří **živočišní škůdci**, mohou je postihovat **vývraty** a **polomy**.

Ideální les je tvořen smíšenými porosty, které tvoří rostlinná společenstva v několika patrech:

suterén lesa: - půda s kořeny, které čerpají vodu a živiny
- zbytky odumřelých rostlin a živočichů

přízemí lesa: - lesní podrost: trávy, mechy, kapradiny, houby, byliny

keřové patro: - keře

stromové patro: - stromy

Význam lesa:

- zlepšuje ovzduší
- ochraňuje půdu před erozí
- poskytuje útulek a ochranu zvěři
- je zásobárnou vody
- podílí se na tvorbě půdy
- přináší člověku užitek

Nakresli si obrázek stromového patra (např. dle obrázku na internetu). U každého patra uveď dva druhy rostlin, které se v této části lesa vyskytují.

Smrk ztepilý

Smrk je **stálezelený jehličnan** dnes většinou vysazen uměle. Má kořeny umístěny **mělece pod povrchem**. Jehličí je **krátké, špičaté**, obrůstá celou větvičku. Les tvořený pouze smrky nazýváme **smrčina**.

Kvete na počátku května:

- na **spodních větvích** červenými šišticemi, které zežloutnou (samčí prašnickové květy)

- na **horních větvích** jsou také červené šištice (květy samičí - pestíkové), které mají za šupinami dvě droboučká vajíčka.

Vítr odnáší pyl z prašnickových šištic a opylí vajíčka v pestíkových šišticích – tak vyrostou **semena s jedním křídélkem**.

Po dozrání visí šišky smrku **svisle k zemi**.

Smrkové dřevo je využíváno ve **stavebnictví**. Smrková vláknina je surovinou pro **výrobu papíru**.

Pracuj s textem v učebnici. Dopíš chybějící slova.

Smrk je _____ jehličnan, který je dnes vysazován _____.
Jeho kořeny jsou umístěny _____ pod povrchem. Jehličí je _____ a _____. _____ celou větvičku.
Kvete na _____. Na spodních větvích kvetou samčí _____ květy, na horních větvích samičí _____ květy. Šišky po dozrání visí _____ k zemi. Smrkové dřevo se využívá ve _____ a jeho vláknina pro _____.

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Proč jsou dnes smrky vysazovány uměle? Je vhodné vysazování smrkových lesů ve velké míře?

Nakresli si obrázek smrku a detail jeho větvičky s květy a následně šiškou. Obrázek si popiš.

Borovice lesní

Borovice je **neopadavý** jehličnan. Lesy složené pouze z borovic nazýváme **bory**. Roste na **písčítých půdách**.

Má hluboký **kulovitý** kořen, kterým čerpá vodu z velkých hloubek. Její kůra je ve stáří **hluboce rozbrázděná** a šedohnědá, kmen bývá **sukovitý** a **nerovný**, koruna je **kuželovitá** (u mladých), později **nepravidelná** a volně **rozložitá**.

Kvete podobně jako smrk, ale šišky dozrávají po dvou až třech letech. **Šišky** jsou malé, dřevnaté. Jehlice jsou **douhé** a **pichlavé**, vyrůstají po dvou.

Dřevo borovice je **měkké, pružné**. Dobře odolává **vlhkosti** a **vodě**. Zpracovává se na trámy a desky k **výrobě nábytku**, nebo ve **stavebnictví**.

Pracuj s textem v učebnici. Dopiš chybějící slova.

Borovice je _____ jehličnan, který roste na _____ půdách.
Může růst na místech velmi _____ a chudých na _____.
Hlubokým kulovitým kořenem může _____
z hloubek. Borové šišky jsou _____ a _____, jehlice jsou
_____ a _____. Dřevo obsahuje hodně _____,
využívá se ve _____.

Zopakuj si znalosti z této a předchozí kapitoly. Napiš rozdíly mezi smrkem a borovicí podle zadání:

Smrkový les nazýváme _____.

Borový les nazýváme _____.

Šišky smrku jsou _____.

Šišky borovice jsou _____.

Dřevo smrku se využívá k _____.

Dřevo borovice se využívá k _____.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Tis červený

Tis červený patří k našim vzácným jehličnanům, protože většina jich byla vykácena již ve středověku. Dnes se pěstuje v parcích, v lesích, je vzácný a chráněný. Je to stálezelená, jehličnatá dřevina, která neopadává.

Tis má husté dřevo s červenohnědým jádrem. Patří mezi nejvzácnější dřeva na severní polokouli. Roste velmi pomalu, je to dlouhověký strom. Některé tisy se dožívají i tisíce let. Kůra je hladká.

Jehlice jsou špičaté a měkké, jsou leskle tmavozelené, spodní strana je světlá a matná. Opadávají po pěti až osmi letech.

Celá rostlina je jedovatá.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Tis _____ je vzácný jehličnan. Dnes se pěstuje v _____, v lesích je _____. Tis je _____ jehličnatá dřevina, která _____. Má husté dřevo s _____ jádrem. Roste pomalu, je to _____ strom. Kůra je _____. Jehlice opadávají po _____ až _____ letech. Pozor, tis je _____.

Přemýšlej, hledej, zakresli.

Kde by se ve tvém bydlišti mohl nacházet tis červený? Vyprav se na toto místo, tis si prohlédni. Namaluj si obrázek, nebo přidej fotografii z místa, kde jsi tis našel.

Zauvažuj a někomu jinému objasni následující otázky.

Proč je u nás tis červený chráněný?

Jestliže je tis červený dlouhověký strom, jak budou vypadat jeho letokruhy? Budou u sebe blízko, nebo budou vzdálené?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Jedle bělokorá

Jedle bělokorá je jehličnatý strom, který často roste na horách. Většinou se vyskytuje spolu s bukem v **jedlobučinách**.

Jedle má **bělošedou** kůru. Koruna je **válcovitá**, u starších stromů je na **vrcholu zploštělá**.

Jehlice rostou ve dvou řadách proti sobě, na spodní straně mají **dva bělavé proužky**.

Šišky vyrůstají na větvičce směrem **vzhůru**, po dozrání se rozpadají. Jedle mají hlubší kořeny, proto je nepostihují vývraty jako smrky.

Dřevo jedle je měkké, využívá se ve **stavebnictví** jako smrkové.

Jedle je **citlivá na znečištění** ovzduší kouřem a škodlivými plyny, proto jich v lesích ubývá a jsou stále vzácnější.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Jedle roste často na _____, spolu s bukem tvoří tzv. _____.

Má _____ kůru, koruna je _____, u starších stromů je _____.

Jehlice rostou ve _____ řadách proti sobě, vespod mají dva _____.

Šišky rostou směrem _____.

Jedlové dřevo se využívá ve _____.

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Proč ubývá jedlí v lesích a jsou stále vzácnější?

Co může člověk udělat proto, aby k úbytku jedlí nedocházelo?

Jak ovlivňuje ostatní přírodu úbytek jedlí (i ostatních stromů) v lese?

Představ si les plný smrků, les plný jedlí, a les smíšený. Dokážeš popsat výhody lesa smíšeného? Promluv si s dospělým, hledej v encyklopediích, na internetu.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Modřín opadavý

Modřín opadavý je jediný jehličnan vyskytující se u nás, jehož **jehlice na podzim opadávají**. Jeho dřevo někdy po rozřezání **zmodrá**. Proto nese název modřín opadavý.

Modříny často **rostou na okrajích smrkových lesů**, protože zde mají dostatek **slunečního světla**. Vzácněji se vyskytují v horských lesích.

Kůra modřínu je **hrubá, šupinatá**. Šišky jsou **malé, měkké, vejčitého tvaru** a opadávají vcelku.

Dřevo modřínu je **bohaté na pryskyřici**, uprostřed kmene je hnědočervené (říkáme, že má jádro). Toto dřevo je vyhledávané pro výrobu **nábytku** a trámů ve **stavebnictví**. Vyrábí se z něj desky na obklady. V dřívějších dobách se z modřínu vyráběly lyže.

Pracuj s textem v učebnici. Dopiš chybějící slova.

Jehlice modřínu, jako jediného stromu u nás, na podzim _____ . Dřevo modřínu někdy _____. Roste na okrajích _____ , má zde dostatek _____. Kůra je _____ a _____. Šišky jsou _____ , _____ a mají _____ tvar. Dřevo je bohaté na _____. Užívá se k výrobě _____ a ve _____ .

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Jak vznikl název modřínu? Jak se liší modřín proti ostatním jehličnatým stromům?

Znáš zákonem chráněné jehličnany? Vyhledej si je.

Nakresli si správně větvičky se šíškami následujících stromů:

<u>Smrk ztepilý</u>	<u>Borovice lesní</u>	<u>Modřín opadavý</u>

Jalovec obecný

Jalovec obecný se vykytuje na **okrajích horských lesů** a na **horských loukách**, i na **skalách, písku** nebo **rašelině**. Jalovec roste na **světých místech**, dobře snáší sucho i chudou půdu. Je to **keřovitá až stromovitá** dřevina. Na našem území je **velice vzácný**, a proto je i **chráněný**.

Tento keř nebo malý strom je často nízký, má **jehlicovité listy**, které jsou **modrozelené**, s **jedním bílým pruhem na vnitřním povrchu**. Květy stromu jsou opylovány větrem.

Jeho plody se nazývají **jalovčinky**. Jsou to suché, černo-modré bobulovité šišky, které jsou podobné borůvce, a jsou velmi **aromatické**. Zrají 18 měsíců. Plody jsou potravou pro ptáky, kteří svým trusem roznášejí semena.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Jalovec se vyskytuje na okrajích _____ lesů a na horských _____.
Roste na _____ místech. Je velice _____ a proto je _____.
Má _____ listy, které jsou _____ s jedním _____
pruhem na vnitřním povrchu. Plody se nazývají _____
a jsou velmi _____. Jsou potravou pro _____.

Přemýšlej a popovídej si s někým jiným o těchto otázkách.

Jaké znáš zákonem chráněné jehličnany? Proč jsou chráněné?

Co ty sám můžeš udělat, aby se neplýtvalo dřevem stromů?

Podívej se do učebnic, encyklopedií, ptej se dospělých, hledej na internetu. K jakým účelům je využíván jalovec? Co je na něm zajímavého? Několik poznatků si zapiš.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Jehličnaté stromy a keře – kořeny, kmen

Jehličnaté stromy a keře jsou **rostliny kvetoucí**, řadíme je mezi **dřeviny**.

Z jehličnatých stromů známe **smrk, borovici, jedli, modřín, tis, jalovec**.

Jehličnaté stromy se skládají z těchto částí: **kořeny, kmen, koruna** (větve, listy, květy/semena).

Kořeny jsou **podzemní části** rostliny. Slouží k **upevnění** rostliny v půdě a **přijímání** vody a živin. Mohou se rozrůstat:

- **mělce pod povrchem** - smrk - může docházet k vývrátům pod nápořem větru,
- **do hloubky** - borovice - pod nápořem větru se nevyvrátí, ale může se vylomit.

Kmen je **nadzemní dřevnatá část** rostliny, která **nese větve**. Větve potom tvoří **korunu**. Kmen je na svém povrchu **pokrytý kůrou**.

Udělej si sám zápis z textu. Napiš max. 3 věty.

Přemýšlej a odpověz na otázky.

K čemu slouží stromy a jejich kořenový systém v přírodě (nejen pro strom).

Co nastane, když se vykáčí všechny stromy rostoucí ve svahu v lese? Nebo v rovině u řeky?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Jehličnaté stromy a keře – květy, semena

Jehličnaté stromy a keře jsou **rostliny kvetoucí**, řadíme je mezi **dřeviny**.

Z jehličnatých stromů známe **smrk, borovici, jedli, modřín, tis, jalovec**.

Jehličnaté stromy se skládají z těchto částí: **kořeny, kmen, koruna** (větve, listy, květy/semena).

Květy jehličnatých stromů vytvářejí soubory, které nazýváme **šišťice**. Ty slouží k **rozmnožování**. Na jaře se objevují na koncích větví **dva typy šišťic** – samčí a samičí. **Samičí** šišťice po opylení a oplození rostou, tvrdnou a mění se na **dřevnatou šišku**.

Šišky **smrku** jsou dlouhé, visí dolů, rostou na horních větvích. Po jejich uzrání opadávají ze smrku celé.

Šišky **jedle** jsou dlouhé, stojí na větví. Po uzrání se rozpadnou na různé části.

Šišky **modřínu** jsou malé, kulovité. Po uzrání zůstávají dlouho na větvíčkách.

Semena vypadávají ze ztvrdlých šišek a jsou **křídlatá**. To jim usnadňuje jejich rozšiřování **pomocí větru**. Ze semene vyroste **mladý stromek**.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Květy jehličnanů tvoří soubory nazývané _____ . Slouží k _____ .

Známe dva typy šišťic - _____ a _____ . Samičí se po opylení a oplození mění na _____ .

Slovy zapiš, jaké jsou šišky:

Smrku: _____

Jedle: _____

Modřínu: _____

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Jehličnaté stromy a keře – listy, keře

Jehličnaté stromy a keře jsou **rostliny kvetoucí**, řadíme je mezi **dřeviny**.

Z jehličnatých stromů známe **smrk, borovici, jedli, modřín, tis, jalovec**.

Jehličnaté stromy se skládají z těchto částí: **kořeny, kmen, koruna** (větve, listy, květy/semena).

Listy jehličnatých stromů nazýváme **jehlice**, nebo také **jehličí**.

Smrkové jehlice jsou **drobnější, špičaté**, obrůstají celou větvičku stromu.

Borovicové jehličí je **tuhé, dlouhé**, jehlice vyrůstají po dvou.

Jedle má **ploché** jehlice, vyrůstají na větvičce ve dvou řadách, na rubové straně jsou **dva bělavé proužky**.

Jehlice **modřínu** vždy na podzim **opadají**, na jaře znovu **raší**. Modřín je strom opadavý.

Keře nemají kmen, **rozvětvují se u země**. Mezi nejznámější patří jalovec a tis.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Listy jehličnatých stromů se nazývají _____ . Smrkové jehlice jsou _____ , _____ . Borovicové jehličí je _____ , _____ . Jehlice jedle jsou _____ . Jehličí modřínu vždy na podzim _____ a na jaře _____ . Keře nemají _____ , rozvětvují se u _____ .

Přečti si text zápisu. Doplň informace o jehlicích jednotlivých stromů již z paměti.

Smrk:

Borovice:

Jedle:

Modřín:

Keře a byliny lesa

Keře

Lesní podrost často tvoří **líška obecná, vřes, brusnice borůvka, brusinka.**

Byliny

Mezi známé lesní byliny patří **konvalinka vonná**, která je silně jedovatá; **rulík zlomocný** s jedovatými bobulemi, které si můžeme splést s borůvkou nebo jinými plody. Na jaře na vlhkých půdách v luzích a hájích nacházíme **sněženku podsněžník, bledulí jarní** a **sasanku hajní**. Sněženka s bledulí vyrůstají z cibulky, sasanka z oddenku.

Kapradiny, mechy

V lese roste mnoho druhů kapradin, např. **osladič obecný** nebo **kaprad' samec**. Často vyskytující se mech je např. **ploník obecný**.

Pracuj s textem. Doplň požadovaný text.

V lese nacházíme následující keře:

Mezi známé lesní byliny patří:

V luzích a hájích můžeme na jaře pozorovat:

Kapradiny, na které můžeš narazit v lesích, jsou například:

Mech, který ve velkých plochách pokrývá půdu v lese, se nazývá:

Přemýšlej a s kamarádem nebo dospělým rozeber následující otázky.

Jak se zachováš, když v lese narazíš na plody, u nichž si nejsi jistý, zda je znáš?

Jak bys postupoval, kdyby tvůj kamarád snědl jedovaté plody?

Mechy, přesličky a kapradiny - opakování

Mechy, přesličky a kapradiny jsou **nekvetoucí a výtrusné** rostliny.

Mechy chrání lesní půdu před **vysycháním** (zadržují vodu) a zkrášlují lesní prostředí. Rostou na zemi, na tlejícím dřevě, na stromech i na skalách. **Nikdy nekvetou**. Rozmnožují se **výtrusy**. Z výtrusů postupně vyrůstají **mechové rostliny**. Na některých vyrostou v létě **štět s tobolkou**, ze které se po dozrání uvolňují nové výtrusy.

Přesličky rostou na vlhkých místech v lesích nebo na polích. Rozmnožují se **výtrusy**. Před mnoha miliony let dosahovaly velikosti stromů a jejich **zuhelnatěním vzniklo uhlí**.

Kapradiny jsou součástí lesního podrostu. **Nevytvářejí** květ ani plody. Tyto rostliny mají **kořeny, oddenek (podzemní stonek) a listy**. Rozmnožují se **výtrusy**. Na spodní straně listu mají kupy výtrusnic, v nichž se tvoří výtrusy (drobné jako prášek).

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Mechy chrání půdu před _____. Nikdy _____. Rozmnožují se _____.

Přesličky rostou na _____ místech v _____ a na _____. Rozmnožují se _____. Kdysi byly velké jako _____ a jejich zuhelnatěním vzniklo _____.

Kapradiny nevytvářejí _____ ani _____. Rostliny mají _____, _____ a listy. Rozmnožují se _____.

Použij učebnici, encyklopedii nebo internet a nakresli si jednoho zástupce mechů, jednoho zástupce přesliček a jeden druh kapradin z následujícího výběru:

mechy: rašeliník, ploník, dvouhrotec, bělomech, zkrutek

přesličky: přeslička rolní

kapradiny: osladič obecný, kaprad' samec

<u>mechy</u>	<u>přesličky</u>	<u>kapradiny</u>

Opakování – Jehličnaté stromy

Pracuj samostatně nebo s pomocí dospělého, používej učebnici, encyklopedie, časopisy, internet. Doplň tabulku – ke každému stromu zapiš základní údaje o stanovišti, listech, květech, nutné podmínky pro jeho život, k čemu je využíván člověkem. Pod název udělej jednoduchý obrázek – náčrtek stromu, šišky, jehlice.

Smrk ztepilý	
Borovice lesní	
Jedle bělokorá	
Modřín opadavý	
Tis červený	
Jalovec obecný	

Dub letní

Dub letní je mohutný listnatý strom. Roste v **nížínách a podhůří**, kde může vytvářet **doubravy**, roste také **osamoceně**.

Koruna je mohutná, **nepravidelně rozložitá**, protahuje se směrem nahoru. **Kůra** je tmavošedá, hrubě **rozpukaná**. Listy mají **laločnaté čepele a krátké řapíky**.

Dub letní kvete v **dubnu až květnu**, květy samčí (prašnikové) jsou dlouhé **jehnědy**, ze kterých vypadávají drobná zrnka pylu. Samičí (pestíkový) květ je podobný kulovitému **šupinatému pupenu**. Po opylení z něj vyroste **žalud** (plod).

Dub letní může být vysoký až 45 metrů, má **hluboké kořeny** a je odolný proti větru. Roste **velmi pomalu**, může se dožít i 2000 let (v ČR máme dub starý 1000 let).

Pracuj s textem. Dopíš chybějící slova.

Dub letní je _____ listnatý strom, roste v _____ a _____. S ostatními duby tvoří _____. Koruna dubu je _____, _____ se nahoru. Kůra je _____ a _____. Listy mají _____ čepele a krátké _____. Samčí květy tvoří dlouhé _____, samičí květ je podobný kulovitému _____. Po opylení z něj vyroste _____. Dub má hluboké _____. Roste velmi _____.

Pohlédni se po svém okolí a pokus se v něm najít dub letní. Jak strom vypadal? Odpovídal popisu v textu nahoře? Svá pozorování si zapiš. Nenalezneš-li strom, použij encyklopedii, internet. Přidej obrázek, nebo přilož fotku.

<u>Pozorování</u>	<u>Obrázek / Fotografie</u>

Dub zimní

Dub zimní je mohutný strom dosahující výšky 20 – 40 m. Roste v **horských polohách**, často s bukem, lípou nebo habrem.

Je **méně rozvětvený** než dub letní. Má **listy** s dlouhými řapíky. Vyroslé **žaludy** jsou na větvi dubu **přisedlé**, vyrůstají z **dřevnatých šupinatých číšek**, po dozrání z číšek vypadnou. Chuťově jsou trpké, ale výživné a proto jsou **potravou lesních zvířat**.

V lékařství se využívá kůra mladých stromů jako svíravý a protikrvácivý prostředek. Má protizánětlivé účinky. **Dřevo** dubu zimního je velmi hodnotné, používá se při stavbě lodí, podlah, nábytku i sudů. Duby zimní se dožívají i více než 1000 let.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Dub zimní dosahuje výšky _____. Roste v _____ polohách. Je méně rozvětvený než _____. Listy mají dlouhé _____. Žaludy jsou na větvi _____ a vyrůstají z dřevnatých _____. Z těch po dozrání _____. Jsou výživné a slouží jako potrava _____. Kůra dubu zimního se využívá v _____. Dřevo se používá pro stavbu _____, _____, _____.

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Jakými znaky se liší dub zimní od dubu letního? Proč se říká, až opadá listí z dubu?

Nakresli si obrázek listu dubu letního a dubu zimního. Jaký je mezi nimi rozdíl?

<u>Dub letní</u>	<u>Dub zimní</u>

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Buk lesní

Buk lesní je mohutný opadavý listnatý strom. Roste v **pahorkatinách a horách**, vytváří **bučiny**. Má štíhlý kmen a pravidelnou vejčitou korunu. Dorůstá výšky až 45 metrů. Kůra je **hladká, bělošedá**, někdy mírně namodralá.

Listy jsou **laločnaté, vejčité, zašpičatělé**. **Pupeny** má buk **úzké, dlouhé a červenohnědé**.

Buk **kvete** v dubnu a květnu, květy rostou ve **svazečcích** a podobně jako dub má květy **samčí** (prašňkové) a **samičí** (pestíkové).

Plody se nazývají **bukvice**. Jsou uloženy v **ostnaté číšce** – ta puká na tři až čtyři části (chlupně), rozevře se a odhalí **trojhranné nažky**. Plody jsou jedlé, ve velkém množství jedovaté. Jsou potravou pro **prase divoké a lesní zvěř**.

Dřevo buku je **tvrdé a těžké**, dobře odolává **vlhku a nárazům**. Slouží k výrobě **parket, nábytku, vodních staveb a pražců**.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Buk lesní je _____ strom, roste v _____
a _____, vytváří _____. Kůra je _____
a _____. Listy jsou _____,
_____. Pupeny má buk _____,
a _____. Květy jsou _____ (prašňkové)
a _____ (pestíkové). Plody nazýváme _____. Jsou
potravou pro _____. Dřevo se používá k výrobě
_____, _____, _____, _____.

Zamysli se: uměl bys svými slovy říci, jaké jsou hlavní rozdíly mezi bukem lesním a dubem letním/zimním?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Lípa srdčitá

Lípa srdčitá (malolistá) je **statný opadavý listnatý** strom. Má **košatou** a vysoko klenutou korunu. Dorůstá 30 i více metrů. Roste po celém našem území v **listnatých a smíšených** lesích. Často se vysazuje v parcích a stromořadích.

Kůra je tenká, tmavá. **Pupeny** jsou černohnědé a vejcovité. **Listy** jsou dlouze řapíkaté, nesouměrně srdčité.

Kvete od června do července. Květy jsou oboupohlavné, **žlutavě bílé**. V době kvetení omamně voní. Plodem je kulovitý oříšek.

Je to **užitečný strom**, vysazuje se pro dřevo, pro okrasu a jako stínící strom. Je to strom **medonosný** a jeho květy se používají v **léčitelství**. Dřevo se využívá k **výrobě nástrojů** a při řezbářské práci.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Lípa srdčitá je statný _____ listnatý strom. Má _____ korunu. Roste v _____ a _____ lesích. Vysazuje se v _____ a _____. Kůra je _____ a _____. Pupeny jsou _____ a _____. Květy mají _____ barvu. Plodem lípy je _____.

Odpověz na následující otázku.

Lípa srdčitá je užitečný strom, protože:

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Jírovec maďal

Jírovec maďal je **statný opadavý listnatý** strom. Roste v **parcích a zahradách**. Může dorůst až 30 metrů. Koruna je **kulovitá, mohutná**. Kmen je široký, v mládí má hladkou tmavošedou kůru, později přechází do černavé (ve zlomu je červenohnědá).

Kvete od **května do června** až července. Květy jsou uspořádány do **vzpřímených, hustých a bohatých hroznovitých květenství** (až 30 cm dlouhých). Jsou bílé se žlutými a červenými skvrnami.

Listy jsou **dlanitě složené**. Plodem je až 6 cm velká, ostnitá, **světle zelená tobolka**. V ní mohou být jedno až tři **hnědá semena** (kaštiny).

Jírovec je důležitý strom pro včelaře. Kaštiny se využívají pro zvěř.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Jírovec maďal se vykytuje v _____ a _____. Může dorůst až _____. Má _____ a _____ korunu. Jeho kůra je v mládí _____, později přechází do _____. Jírovec kvete od _____ do _____. Jeho květy jsou uspořádány do _____, _____ a bohatých _____ květenství. Listy jsou _____ složené. Plodem je světlezelená _____. V ní mohou být hnědá semena, kterým říkáme _____.

Podívej se po svém okolí. Kde ve tvém městě najdeš růst jírovec? Poznač si místo nálezu stromu, odhadni jeho velikost, průměr jeho kmene, popiš barvu jeho kůry. Zakresli si tvar listu a plodu.

Místo nálezu	
Velikost stromu	
Průměr kmene	
Barva kůry	
<u>Zde zakresli list</u>	<u>Zde zakresli plod</u>

Růže šípková

Růže šípková je keř dosahující výšky 1-3 metry. Roste na **slunných stráních, mezích, v příkopech** a na **okrajích lesů**. Má ráda hlubokou půdu, **kořeny** sahají až metr hluboko.

Má **vzpřímené** nebo **převislé** trnité větve. **Trny** jsou hákovitě zahnuté. **Listy** jsou střídavé, vejčité. **Kůra** je hnědá.

Kvete v květnu a červnu. **Květy** jsou **voňavé, plné nektaru** a mají růžovou nebo bílou barvu. Plodem jsou lesklé **červené šípky**, které dozrávají v srpnu a září. Jsou 2-3 cm dlouhé, mají vejčitý až kulovitý tvar. V šípcích jsou uložena **semena**, která chrání ostré chloupky. Šípky jsou odolné proti mrazu.

Šípky jsou **jedlé a bohaté na vitamín C**. Vaří se z nich čaj pro posílení organismu. Dají se z nich vařit sirupy, zavařeniny, kompoty a další pochutiny.

Pracuj s textem. Dopíš chybějící slova.

Růže šípková je _____. Najdeme ho na slunných _____, mezích, v _____ a na okrajích _____. Její kořeny sahají až _____. Její větve jsou _____ nebo _____, mají na sobě _____, které jsou hákovitě zahnuté. Listy jsou _____ a _____.

Pracuj s textem a sám si vypiš informace o květech a plodech šípkové růže.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Trnka obecná

Trnka obecná (slivoň trnka) je **listnatý hustý rozložitý keř** dorůstající výšky 2 metry. **Roste** na kamenitých stráních, mezích, slunných skalách a suchých pastvinách. Často vytváří rozsáhlé houštiny. V těchto houštinách vyhledávají ptáci **místo pro hnízdění**.

Větve jsou červenohnědé až tmavě šedé, jsou **velice tvrdé**. Na větvích trnky se nacházejí **trnovité výběžky** tmavošedé barvy. **Listy** jsou oválné až podlouhle vejčité.

Květy se vytvářejí již v březnu a dubnu. Uvnitř květu je velké množství **nektaru**, který slouží jako potrava pro opylovače. Plodem trnky je **kulovitá peckovice** – trnka. Z počátku je zelená, po dozrání je modročerná, na povrchu je pokryta voskovou vrstvou. Uvnitř má zelenou dužinu. Uprostřed plodu je pecka obsahující semeno. Plody jsou trpké a kyselé. Jsou v zimě **potravou pro ptáky**.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Trnka je listnatý hustý _____. Roste na kamenitých _____, mezích, slunných _____ a suchých _____. Vytváří rozsáhlé _____, v nichž hnízdí _____. Větve jsou velice _____, jsou na nich _____ výběžky. Listy jsou _____ až podlouhle _____. Uvnitř květů se vytváří _____, který láká _____. Plodem trnky je _____. Je _____ pro ptáky.

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Jaký význam má trnka obecná pro zvířata?

Znáš jiné rostliny, stromy nebo keře, které mohou mít pro zvířata podobný význam?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Opakování – Listnaté stromy a keře

Pracuj samostatně nebo s pomocí dospělého, používej učebnici, encyklopedie, časopisy, internet. Doplň tabulku – ke každému stromu zapiš základní údaje o stanovišti, listech, květech, nutné podmínky pro jeho život, k čemu je využíván člověkem. Pod název udělej jednoduchý obrázek – náčrtek, květu, plodu, listu.

Dub letní a dub zimní	
Buk lesní	
Lípa srdčitá	
Jírovec maďal	
Růže šípková	
Trnka obecná	

Houby

Houby jsou zvláštní **organismy**, živící se rozkladem **odumřelých těl rostlin a živočichů**. Nemohou se **pohybovat**, ale **rostou**. Nemají **listovou zeleň** a nevyrobí **organické látky**.

Hlavní částí těla houby je **podhoubí**, které je tvořeno tenkými **šedobílými vlákny**, které prorůstají mezi půdou, pařezy nebo odumřelými kmeny. Podhoubí často srůstá s kořeny lesních stromů. Některé houby mohou **škodit** a způsobovat hnilobu dřeva živých stromů.

Houby se **rozmnožují výtrusy**, které vznikají v **plodnicích**. Plodnice je část těla houby **vyrůstající na povrch** (kterou vidíme). Skládá se z **třeně** a **klobouku**. Jedlé plodnice můžeme sbírat, plodnice některých hub jsou smrtelně jedovaté. Lidé rozdělují houby na **jedlé, nejedlé, jedovaté a smrtelně jedovaté**.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Houby nejsou rostliny, ale zvláštní _____, které se živí rozkladem _____ a _____.
Nepohybují se, ale _____. Nemají listovou _____ a nevyrobí _____.
Hlavní částí houby je _____, které tvoří tenká _____.
Houby se rozmnožují _____, které vznikají v _____.

Zapiš následující odpovědi.

Co je plodnice? Z čeho se skládá?

Napiš si názvy tří jedlých hub, které znáš.

Napiš názvy tří jedovatých hub.

Obratlovci – SAVCI /kostra, pohyb, rozmnožování/

Obratlovci jsou živočichové, kteří mají **kostru složenou z kostí**. Do skupiny obratlovců řadíme **savce, ptáky, plazy, obojživelníky a ryby**.

Savci patří mezi živočichy – obratlovce, osu jejich těla tvoří **páteř složená z obratlů**. Mláďata se **živí mateřským mlékem**, které sají. Tělo je většinou pokryto **srstí**. Savce dělíme na zvířata **domácí** (např. ovce, kráva, prase, kůň), a **volně žijící** (např. srna, zajíc, veverka, ježek, krtek).

Tělo savců se skládá z: hlavy, krku, trupu, předních a zadních končetin a ocasu. Kostra je oporou těla, chrání vnitřní orgány a spolu se svalstvem zajišťuje pohyb. Kostí jsou k sobě připojeny **pevně nebo pohyblivými klouby**. Hlavní **části kostry** jsou lebka, páteř (obratle), kostra hrudníku (složená z žeber a hrudní kosti), kostra předních a zadních končetin.

Savci se pohybují na: **souši** – chůze, běh, šplhání (kočka); **ve vzduchu** – létání (netopýr), **ve vodě** – plavání (delfín, velryba).

Většina savců rodí **živá mláďata**, která se vyvíjejí v těle matky a po narození sají mateřské mléko.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Obratlovci mají kostru složenou z _____. Řadíme mezi ně _____.

Savci se živí _____. Tělo je pokryto _____.

Savci se pohybují na _____, _____, _____.

Pracuj s textem. Odpovídej na následující otázky.

Z jakých částí se skládá tělo savců? _____
_____

Do jakých základních skupin dělíme savce? Uveď příklady.
_____
_____

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Proč savcům říkáme savci? Jaké znaky mají obratlovci – savci společně s člověkem?

Obratlovci – SAVCI /potrava, význam/

Obratlovci jsou živočichové, kteří mají **kostru složenou z kostí**. Do skupiny obratlovců řadíme **savce, ptáky, plazy, obojživelníky a ryby**.

Savci se dle druhu potravy dělí na:

- **býložravce**, kteří se živí rostlinnou stravou (např. kůň, kráva, ovce, srna, zajíc);
- **masožravce**, kteří se živí živočišnou potravou (např. šelmy - vlk, liška, kuna);
- **všežravce**, kteří se živí živočišnou i rostlinnou potravou (např. prase, myš).

Mnozí savci přinášejí člověku užitek:

- **hospodářská zvířata:** kůň (tažná síla, sport); ovce (vlna, maso, mléko, kůže); kráva (mléko, maso, kůže); prase (maso, kůže);
- **lovná zvěř:** pro maso nebo kožešinu (zajíc, srna, jelen, liška);
- **užitek i radost:** pes (radost, nebo pes lovecký, hlídací, policejní,...), kočka (radost, nebo loví myši);
- ♦ někteří savci jsou **škůdci**: např. hraboš, myš, potkan (škodí na polích nebo přenáší původce nakažlivých nemocí).

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Savce podle druhu potravy dělíme na _____, _____,
_____. Savce dle významu dělíme na zvířata _____,
_____ zvěř, zvířata pro _____ i radost. Někteří savci jsou
_____.

Vypiš z textu názvy zvířat podle významu (užitku).

<u>hospodářská</u>	<u>lovná</u>	<u>užitečná, pro radost</u>	<u>škůdci</u>

Obratlovci – PTÁCI /kostra, pohyb, rozmnožování/

Ptáci patří mezi živočichy, obratlovce. Osu jejich těla tvoří **páteř složená z obratlů**.

Rozlišujeme ptáky:

domácí – slepice (kur domácí), husa domácí, kachna domácí, holub domácí;

volně žijící – koroptev, bažant, kachna divoká, skřivan, špaček, kos, sýkora, vrabec, racek, čáp.

Kostra je oporou těla, **chrání** vnitřní orgány a se svalstvem zajišťuje **pohyb**. Hlavní části kostry jsou lebka, páteř, kostra hrudníku (žebra, hrudní kost), kostra předních končetin (**křídla**), kostra zadních končetin. Ptáci mají **zobák** (jeho tvar a velikost souvisí se způsobem získávání potravy).

Tělo je pokryto **peřím**. U některých druhů je sameček **pestře zbarven**, samička má **ochranné zbarvení** (bažant).

Ptáci **nerodí živá** mláďata – snášejí **vejce** s vápenatou skořápkou, sedí na nich (zahřívají je). Z vajíček se líhnou mláďata. Ta jsou:

krmivá (holub, havran, vlaštovka, rákosník) – líhnou se holá, slepá, bezmocná; dokud jim nenaroste peří, zůstávají v hnízdě (zde je krmí a chrání jeden nebo oba rodiče),

nekrmivá (slepice, husa, kachna, bažant) – líhnou se opeřená jemným chmýřím, živí se sama.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Ptáky řadíme mezi _____, protože jejich osu těla tvoří _____ složená z _____. Ptáky dělíme na _____ a _____ žijící. Oporu těla tvoří _____, která chrání _____ a zajišťuje _____. Tělo je pokryto _____. Ptáci nerodí _____. Mláďata, snášejí _____. Mláďata jsou _____ a _____.

Pracuj s textem, odpověz na následující otázky.

Jaké rozlišujeme ptáky dle jejich místa k životu?

Co tvoří oporu těla ptáků? Z jakých částí je složena?

Povídej o mláďatech ptáků – jak se rodí, jak je dělíme podle krmení.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Obratlovci – PTÁCI /potrava, význam/

Potrava ptáků je rozmanitá – živí se drobnými živočichy (hmyzem), semeny, plody, zelenými částmi rostlin a drobnými savci. Ptáky označujeme právě podle druhu potravy na:

- **hmyzožravé** - hubí mnoho škodlivého hmyzu na polích, loukách, zahradách, nebo v lesích (např. vlaštovka, jiříčka, sýkora, skřivan, datel, žluva, strakapoud, kukačka);

- **semenožravé** - živí se zejména semeny a plody (např. vrabec, pěnkava, holub);

- **všežravé** - živí se drobnými vodními živočichy a rostlinami (např. kachna divoká, husa velká);

- **dravé** - loví drobné savce (např. hraboše a myši), zabraňují tím jejich přemnožení (např. káně, poštolka, jestřáb, orel).

Někteří ptáci u nás **přezimují** (např. sýkora, vrabec, strakapoud), jiní **odlétají do teplých krajín** – jsou to ptáci stěhovaví (např. vlaštovka, špaček).

Ptáci mají **význam** pro **udržení biologické rovnováhy** v přírodě (vyhubí mnoho škodlivého hmyzu). Někteří ptáci **jsou lovnou zvěří** (např. koroptev, bažant). Domácí **ptáky chová** člověk pro maso, vejce a peří (např. kur domácí, husa domácí). Ptáci také svým vzhledem a zpěvem **zpřijemňují naše životní prostředí**. Proto je chráníme (i v době hnízdění). V zimě je **přikrmujeme**.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Ptáky dle druhu potravy dělíme na _____, _____, _____, _____. Někteří ptáci u nás _____, jiní _____ do teplých krajín. Jsou to ptáci _____. Ptáci vyhubí mnoho _____, jsou _____ zvěří, domácí ptáky chováme na _____. Ptáci zpřijemňují naše _____. V zimě je _____.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Plazi

Plazy řadíme mezi živočichy, **obratlovce** (osu jejich těla tvoří páteř složená z obratlů). Mezi plazy patří hadi, ještěrky a želvy. V přírodě plazů ubývá, je třeba je **chránit**.

Kostra plazů je oporou těla, chrání vnitřní orgány, se svaly zajišťuje pohyb. Hlavními částmi jsou lebka, páteř složená z obratlů, kostra hrudníku, kostra končetin (pouze u ještěrek a želv, **hadi nemají končetiny** - plazí se, ještěrky a želvy se pohybují pomocí předních a zadních končetin). Tělo pokrývá **suchá zrohovatělá kůže**, želvy mají **krunýř**.

Samice plazů kladou **vejce s kožovitým obalem**, dál o ně již **nepečují**. Někteří plazi jsou **živorodí** – mláďata se líhnou z vajíček již v těle matky (slepýš, zmije).

Hadi loví hmyz, malé ptáky a drobné savce (myši) – např. užovka, zmije (jedovatá).

Ještěrky žijí na teplých suchých místech, živí se zejména hmyzem. V ohrožení může ještěrka samovolně oddělit ocas od těla, odlomená část doroste. Mezi ještěrky patří **slepýš**, který má zakrnělé končetiny. Žije v lese a živí se slimáky, pavouky, hmyzem.

Želvy u nás žijí pouze ojedinele na jižní Moravě.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Plazy řadíme mezi _____. Tělo plazů kryje _____ kůže, želvy mají _____. Samice kladou vejce s _____ a dál už o ně _____. Někteří plazi jsou _____ a rodí živá mláďata. Plazy musíme v přírodě _____.

Vyprávěj někomu jinému. Jaké jsou rozdíly mezi hady, ještěrkami a plazy? Dohledej si další informace v knihách, encyklopediích, na internetu.

Nakresli jednoho zástupce hadů, ještěrek, želv. Pod obrázek napiš jeho celé jméno.

<u>hadi</u>	<u>ještěrky</u>	<u>želvy</u>

Obojživelníci

Obojživelníky řadíme mezi živočichy, **obratlovce**, osu jejich těla tvoří páteř složená z obratlů. Využívají se **ve vodě**; larvy – **pulci** žijí pouze **ve vodě**, **dospělí jedinci** mohou žít **ve vodě i na souši**. Proto se nazývají **obojživelníci**. Řadíme k nim:

- **žáby** – v dospělosti nemají ocas (např. ropucha, rosnička, skokan); živí se hmyzem,
- **mloky, čolky** – mají ocas celý život; loví hmyz, žížaly a slimáky.

Kostra je složena z lebky, páteře složené z obratlů, kostry hrudníku, kostry předních a zadních končetin. Pulci mají **žábry**, kterými přijímají kyslík z vody, v dospělosti jsou vyvinuty **pľíce**. Tělo je pokryto **vlhkou kůží**. Obojživelníci jsou přizpůsobeni pro život **ve vodě** (plavání) i pro život **na souši** (skákání, lezení).

Samice kladou vejce s **rosolovitým obalem** (většinou do vody, někteří na listy nebo do země u vody). Z vajíček se líhnou **larvy** (pulci), žijí ve vodě a dýchají žábry. Později jim narostou končetiny, vyvinou se pľíce a pulci se změňi na dospělé jedince.

Pracuj s textem. Dopiř chybějící slova.

Obojživelníci se vyvíjí ve _____, larvy žijí pouze ve _____, dospělí jedinci mohou žít ve _____ i na _____. Žáby v dospělosti nemají _____, živí se _____. Mloky a čolky loví _____, _____ a _____, mají ocas po _____. Pulci mají na přijímání kyslíku z vody _____, v dospělosti dýchají obojživelníci _____. Tělo je pokryto _____. Samice kladou vejce s _____. Kladou je do _____ nebo na _____ nebo do _____.

Přemýřlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Proč jsou obojživelníci v přírodě užiteční?

Napadá tě důvod, proč obojživelníků v přírodě ubývá? Proč je musíme chránit?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Ryby

Ryby řadíme mezi živočichy, obratlovce, osu jejich těla tvoří páteř složená z obratlů. Ryby jsou přizpůsobeny **životu ve vodě**. Kostra se skládá z lebky, páteře, žeber a kostry ploutví.

Ryby dýchají **žábry**, kterými přijímají **kyslík z vody**. Tělo pokrývají **šupiny a sliz**, který chrání povrch těla a usnadňuje pohyb ve vodě. Plavou pomocí různého počtu ploutví, **ocasní ploutev** je hlavním ústrojím pohybu. Rozmnožují se pomocí vajíček nazývaných **jikry**. Ryby dělíme dle způsobu získávání potravy na:

- **dravé** (např. štika, pstruh, okoun) - živí se menšími rybami a vodními živočichy;
- **nedravé** (např. kapr, lín, cejn) – živí se drobnými živočichy nebo rostlinami.

Ryby žijící v našich vodách nazýváme **sladkovodní**, ryby z moře nazýváme **mořské**. Jsou **zdrojem potravy** – maso je zdravé, lehce stravitelné a bohaté na vitamíny.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Ryby jsou přizpůsobeny životu _____. Plavání jim usnadňují _____ a _____ na povrchu jejich těla. Hlavním ústrojím pohybu je _____. Dýchají _____. Rozmnožují se pomocí _____. Ryby dělíme na _____ a _____. Ryby žijící ve sladké vodě nazýváme _____, ve slané vodě _____. Jsou zdrojem _____.

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Proč je lepší dát si někdy k obědu rybu, než vepřové maso?

Proč každý člověk nemůže kdekoliv beztravně chytat ryby?

Nakresli si zástupce sladkovodní ryby a mořské ryby. Napiš k nim celý název.

Bezobratlí – HMYZ /stavba těla, rozmnožování/

Bezobratlí jsou živočichové, kteří **nemají kostru složenou z kostí a nemají páteř**. Radíme sem mnoho živočichů, např. **pavouky, klíš'ata, hlemýžďe, žížaly**. Patří sem také živočichové, které vidíme jen pod mikroskopem. Nejpočetnější skupinou je hmyz.

Tělo hmyzu se skládá z:

- **hlavy** - na ní jsou tykadla, oči, ústní ústrojí (sací, bodavé, kousací);
- **hrudi** - nese tři páry končetin, dva páry křídel;
- **zadečku** - na stranách zadečku jsou dýchací otvory (vzdušnice).

Hmyz žije hlavně **na souši**, někteří zástupci i **ve vodě**. Pohybují se na **třech párech končetin** a pomocí **dvou párů křídel** (nejčastěji).

Samička klade **vajíčka**, z vajíček se líhnou **larvy (housenky** – živí se samy, nebo jsou krmeny). Larva se dále zakuklí - **kukla** nepřijímá potravu a nehýbe se (u některých druhů hmyzu kukla chybí). Z kukly se líhne **dospělec**.

Pracuj s textem. Odpověz na otázky.

Jaký je hlavní znak bezobratlých?

Napiš některé zástupce bezobratlých.

Z jakých částí se skládá tělo hmyzu?

Popiš fáze vývoje hmyzu.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Hmyz žije hlavně na _____, někteří zástupci i ve _____.

Pohybují se na _____ párech _____ a pomocí

_____ párů _____.

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky. Odpovědi ověř. K čemu je na naší planetě užitečný hmyz? Domníváš se, že se někde nevyskytuje?

Bezobratlí – HMÝZ /skupiny hmyzu, význam/

Prozatím budeme rozeznávat následující skupiny:

- **motýli** (např. bělásek zelný) - mají **dva páry** velkých barevných **křídel**, sají nektar z květů pomocí dlouhého sosáku; housenky bělásky zelného jsou škodlivé (okusují listy zeleniny)

- **blanokřídli** (např. včela medonosná) - mají **dva páry** velkých barevných **křídel**. Včela medonosná je užitečný hmyz – dává člověku med, vosk, opyluje květy. Včely létající z květu na květ se nazývají **dělnice**, samička se nazývá **královna**, sameček **trubec**. Včely žijí ve **společenství**.

- **brouci** (např. slunéčko sedmítečné, střevlík) mají **jeden pár** blanitých **křídel** a jeden **pár krovek**. Krovky slouží k ochraně blanitých křídel. Dospělá slunéčka i jejich larvy jsou užitečné (živí se mšicemi).

Hmyz je **užitečný** – opyluje rostliny (včely, čmeláci), poskytuje med (včely), hubí některé škůdce (slunéčko sedmítečné); a **škodlivý** – při přemnožení škodí na polích, v zahradách, v lesích (mandelinka bramborová, bělásek zelný), přenáší choroby (komáři, blechy, některé mouchy).

Pracuj s textem a napiš odpovědi.

Do jakých (pro nás známých) skupin dělíme hmyz?

Napiš hlavní znaky blanokřídých.

Napiš hlavní znaky brouků.

Pracuj s učebnicí, encyklopedií. Uveď příklady, čím je hmyz užitečný, škodlivý.

Užitečný: _____

Škodlivý: _____

Prase divoké

Prase divoké řadíme k **sudokopytníkům**. Je to typický **všežravec**, žije zejména ve starých **lesních porostech**. Je předkem prasete domácího. Samci dorůstají délky 120 – 180 cm, váží průměrně 50 – 90 kg. Prase má nápadně velkou hlavu a krátké končetiny. **Srst** chrání před nepříznivým počasím, tvoří ji husté tmavošedé, hnědé nebo černé **štetiny**. Selata jsou zpočátku hnědá a světle pruhovaná.

Mládřata se rodí do hnízda vybudovaného samicí (bachyní) ze slámy nebo suché trávy. **Sají** mateřské mléko.

Prase má čtyři výrazné **trojhranné špičáky**, které zahýbají **vzhůru**. Slouží jako zbraň při soubojích (u samců dorůstají 20 cm). Spodní špičáky se nazývají **páráky**, menší horní jsou **klektáky**. Prase má skvělý čich a sluch.

Jsou aktivní hlavně **v noci**, ve dne odpočívají a vyhýbají člověku. Žijí ve skupinách s asi 20 jedinci. **Žerou** travu, hlízy, ořechy, bobule, mršiny, kořeny, hmyz, i odpadky.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Prase divoké řadíme k _____ . Je to _____ a žije v _____ . Prase chrání před nepříznivým počasím _____ . Tvoří ji různě zbarvené _____ . Prase má čtyři trojhranné _____ , které zahýbají _____ . Spodní se nazývají _____ , horní _____ . Prasata jsou aktivní hlavně v _____ . Žerou např. _____ .

Pracuj s učebnicí, encyklopedií, internetem. Srovnej prase domácí a prase divoké. Které znaky mají společné? V čem se liší?

Prase domácí

Prase divoké

Srnec obecný

Srnec obecný je **sudokopytník**, řadíme ho k **býložravcům**. Je lovnou zvěří. Žije v lesích. Nejvíce aktivní je za soumraku, kdy přichází na pole a do blízkosti měst. **Živí se** nejrůznějšími bylinami, požívá různé plody. Je plachý, při ohrožení vydává zvuk podobný **psímu štěknutí**.

Mlád'ata se rodí po jednom nebo po dvou, hnědá s bílými skvrnami. **Srnčata** zůstávají první dny nehybně ukryta v hustém porostu, srna je zde několikrát denně krmí (kojí).

Srnec je menší než jelen, v kohoutku měří 65 – 75 cm. V létě je jeho **srst** rezavě červená, koncem roku s narůstáním zimní srsti zbarvení tmavne. Srnec má **zakrnělý ocásek** a na zadečku **oválnou bílou skvrnu**.

Samci mají krátké **parůžky**, které mohou dorůst 25 cm. Tyto parůžky na podzim **shazují** (v listopadu a prosinci), a na jaře dalšího roku jim narůstají nové (z počátku pokryté sametovou vrstvou, která se nazývá lýčí, a vyživuje parůžek při vývoji a růstu). Paroží může být jednoduše zašpičatělé, nebo může mít 4 – 6 výsad. Tak může být srnec „špičák“, „vidlák“, „šesterák“, výjimečně „osmerák“.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Srnec je _____, a _____. Žije v _____, nejvíce aktivní je za _____. Živí se _____ a požívá _____. Mlád'atům se říká _____, po narození sají _____. Samci mají krátké _____, které na podzim _____. Podle počtu výsad na parůžcích nazýváme srnce _____, _____, _____, _____.

Přemýšlej, pracuj s encyklopedií a někomu jinému objasni následující otázky.

Podle jakých znaků odlišíš srnce a jelena?

Jak jsou v době senoseče ohrožena srnčí mlád'ata?

Proč nesmí volně po lese pobíhat psi v době březosti srn?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Liška obecná

Liška obecná je nejrozšířenější středně velká **psovitá šelma** v České republice (i severní polokouli). Je to **všežravec**. Žije samostatně, je **plachá**. Má poměrně **dlouhé špičaté uši** a dlouhý **huňatý ocas**. Loví se pro kožešinu, která je **rezavá** na většině těla, dolní část obličeje, břicho a konce ocasu jsou **žlutobílé**, nohy a uši na konci **černé**. V přírodě se vykytuje také liška **stříbrná a černá**.

Liška **loví skokem**, dokáže ulovit i mladého zajíce nebo koroptev. Ke kořisti se plíží, potom na ni skočí, tlapami přitiskne k zemi a **zakousne ji**. Na bezpečném místě ji roztrhá a sežere.

Liška dává přednost životu venku, vyhrabává **nory**, které slouží jako úkryt a prostor pro vyvádění mlád'at. Rodí se jich 3 – 8, pečuje o ně jen fena – **kojí** je a později jim nosí myši, žáby, ptáky i brouky. Když se liška od mlád'at nevzdaluje, zajišťuje potravu samec. Po měsíci si již hrají mlád'ata před norou.

Liška může být přenašečem **vztekliny**. Jestliže neutíká před člověkem, ukazuje to pravděpodobně na její nakažení nemocí. Proto se k těmto zvířatům **nepřibližujeme**.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Liška obecná je velká _____, je to _____.
Žije osamoceně, je _____. Má dlouhé _____ uši,
_____ ocas. Kožešina je _____, části obličeje, břicha
a ocasu jsou _____, nohy a uši na koncích _____. Volně
žije také liška _____ a _____. Loví _____,
plíží se, potom na kořist _____, _____ ji k zemi
a _____ ji. Liška jako úkryt vyhrabává _____, ve kterých
vyvádí _____. Může být přenašečem _____. Když před
námi neutíká, _____ se k ní.

Přemýšlej. S někým jiným prober následující otázky. Ověř je s literaturou.

Jak je liška lesu prospěšná? Jak mu škodí?

Je nutné lišky odstřelovat kvůli škodám, které může způsobovat?

Proč se plošně kontroluje zdravotní stav lišek?

Jezevec lesní

Jezevec lesní je **všežravec**. Je největší **lasicovitou šelmou** v České republice. Váží 10 – 20 kg, dlouhý může být až 85 cm, s ocasem až metr. Je **zavalitý**, má téměř **bílou hlavu**, přes oči má **široké černé pruhy**. Srst má žlutošedou s černými a bílými konci, **hrubou a štětinatou**. Na tlapách má **pět velkých drápů**. Uši jsou malé.

Je to **noční** zvíře. V zimě spí přerušovaným **zimním spánkem**. Je **těžko spatřitelný**.

Vyhrabává si **nory** s mnoha chodbami a komorou ve středu, ve které spí. **Živí se** hmyzem, žížalami, hraboši, vejci, semeny, houbami, kořínky.

Samice jezevce rodí 1 – 5 mláďat, která **kojí**. Po pěti měsících se osamostatňují.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Jezevec je _____ a největší _____ šelma u nás. Má malé _____ . Je _____ , má téměř bílou _____ , a přes oči široké _____ . Srst je _____ , hrubá a _____ . Na tlapách má _____ velkých _____ . Je to _____ tvor. V zimě upadá do přerušovaného _____ . Vyhrabává _____ s mnoha chodbami, uprostřed má _____ , v níž spí. Živí se _____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____ .

Nakresli si obrázek jezevce lesního. Doplň k němu další zajímavé informace nalezené v encyklopedii nebo na internetu.

<u>Jezevec lesní</u>	<u>Zajímavosti</u>
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____

Veverka obecná

Veverka obecná je středně velký **hlodavec**. Žije v **lesích** všech typů, **parcích, alejích, větších zahradách**. Dorůstá 19 – 23 cm a váží asi 250 až 340 g. Její srst má **rezavou barvu**, vzácně můžeme vidět **tmavošedou** nebo **černou** veverku.

Veverka má **huňatý ocas**, který jí pomáhá udržovat **rovnováhu při lezení a skocích** na stromech. Také ho veverka používá jako **pokrývku těla** při spánku. Na ušních boltcích má **střapce chlupů**. Ostré a zakřivené **drápy** jí pomáhají při **lezení po větvích**.

Žije **samotářským způsobem života**, v dutinách stromů má hnízdo vystlané mechem, listy, trávou a kůrou. Je **aktivní přes den**, vyhýbá se teplu a predátorům (kuna lesní, kočka divoká, liška obecná). Velkou část dne tráví hledáním potravy, kterou tvoří **semena šišek, houby, ptačí vejce, různé plody (oříšky)**.

Mláďata se mohou **rodit i dvakrát za rok**, obvykle po 3 – 4. Rodí se slepá, téměř holá, vidí zhruba po měsíci. Samice je **kojí** asi 2 měsíce.

Veverka je v České republice **ohroženým druhem a je chráněná**.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Veverka je středně velký _____ . Žije v _____ , _____ , _____ a větších _____ . Má _____ srst, můžeme spatřit i veverku _____ nebo _____ . Má _____ ocas, který používá k udržení _____ při lezení a _____ . Také slouží jako _____ těla při spánku. Na ušních boltcích má _____ . Ostré a _____ drápy pomáhají _____ po _____ . Žije _____ životem, hnízdo si vystýlá _____ , _____ a _____ . Je _____ přes den. Hlavní složky potravy tvoří _____ šišek, _____ , ptačí _____ a různé _____ . Veverka je _____ druh a je _____ .

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Kuna lesní

Kuna lesní je středně velká **lasicovitá šelma**. Je **štíhlá, dlouhonohá**, má **dlouhý huňatý ocas** a **světle hnědě, čokoládově až černě zbarvenou srst**. Na nohou má **ostré drápy**, v tlamě **ostré zoubky**, kterými dokáže rychle usmrtit kořist. Má **velké ušní boltce** a na hrdle nažloutle bíle až žlutě zbarvenou **skvrnu**.

Kuna žije ve **vlhkých lesích**, nejčastěji v jehličnatých nebo smíšených, občas ji lze pozorovat **v parcích**, na vesnicích nebo menších městech. Je **aktivní večer a v noci**, tehdy se vydává za potravou. Žere **malé savce, ptáky, hmyz, žáby, ptačí vejce nebo různé plody**. K lovu má skvěle vyvinutý sluch i zrak.

Umí dobře **šplhat, skákat**, poměrně rychle běhat. Při pronásledování kořisti je **vytrvalá**.

Mláďata (2 – 6) se rodí nemohoucí, slepá a málo osrstěná. Sají **materšské mléko**.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Kuna lesní je _____ velká _____ šelma. Je _____, dlouhonohá, má dlouhý _____ ocas a světle _____, _____ až černě zbarvenou _____.

Má ostré _____ a ostré _____, kterými umí rychle usmrtit _____.

Má velké ušní _____, na hrudi žlutavě bílou _____.

Žije v _____, pozorujeme ji v _____.

Aktivní je _____ nebo v _____. Žere _____, _____, _____, _____, _____.

Umí dobře _____ a _____.

Nakresli obrázek kuny lesní. Zjisti v encyklopedii a na internetu další zajímavosti.

<u>Kuna lesní</u>	<u>Zajímavosti</u>
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____

Datel černý

Datel černý je největší evropský šplhavec. Dorůstá délky 40 – 46 cm. Je celý **černý**, má **bělavé oko** a **žlutý zobák**. Samec má **červené temeno**, samice červenou skvrnu v týlu.

Vyskytuje se ve starých **borových, smíšených nebo bukových lesích**. Hnízdo si staví **v dutině stromu** ve velké výšce. Hnízdo většinou tesá jen samec. Bývá obvykle využíváno po řadu let. Některé páry tesají každý rok nové.

Samice klade jednou ročně 3 – 5 vajec. Na vejcích sedí **oba rodiče**, sameček jen v noci. Vylíhlá mláďata krmí oba rodiče, mladí hnízdo opouští po necelém měsíci.

Datel se živí hlavně **brouky žijícími ve dřevě** (lýkožrouty, tesaříky), **housenkami motýlů, mravenci**. Někdy požívá také **semena a plody**. K získání potravy mu slouží kromě zobáku také **dlouhý lepkavý jazyk se zoubky na konci**.

Datel je v lese **prospěšný** – konzumuje dřevokazné druhy hmyzu, a také jeho dutiny využívají k hnízdění a nocování další druhy ptáků (např. holub doupňák, kavka obecná).

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Datel černý je _____ evropský _____. Je _____, má _____ oko, _____ zobák. Samec je na temeni _____, samice má v týlu _____. Žije ve starých _____, _____ a _____ lesích. Datel se živí hlavně _____, _____ motýlů, _____, také _____ a _____. K získání potravy využívá dlouhý _____ se _____ na konci.

Přemýšlej a odpověz na následující otázky. Diskutuj s někým druhým.

Proč se říká datlovi černému „doktor lesa“?

Z jakých dalších důvodů považujeme datla černého za užitečného?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Jestřáb lesní

Jestřáb lesní je středně velký druh **dravce**. Má **krátká zakulacená křídla** a dlouhý ocas, který umožňuje **rychlé manévrování a prudké otočky** v hustém lese. **Samec** je svrchu modrošedý, **samice** šedohnědá. Zesponu jsou **bílí a jemně černě proužkovaní**. Jejich tmavé tváře a temeno jsou výrazné proti bílým nadočným proužkům. **Nohy** jsou žluté, **oči** oranžové až červené. **Žije** skrytě v lesích (hlavně jehličnatých porostech).

Živí se hlavně ptáky, savci, zřídka plazy, bezobratlými nebo mršinami. **Loví** většinou na **volnějším místech v lese**, někdy také na otevřených prostranstvích mimo les. Kořist si vyhlédne za letu nevysoko nad porostem, nebo vsedě z pozorovatelný. Chytne ji z **prudkého výpadu** do silných napřažených pařátů.

Hnízda staví na vysokých stromech z větví, vystýlá je trávou, stonky nebo kůrou. Jednou za rok snese samice 2 – 4 **světle nazelenale modrá** vejce (někdy šedá). Mláďata krmí nejdříve samec, po pár dnech loví oba rodiče.

V České republice je jestřáb lesní **zvláště chráněný** jako ohrožený druh.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Jestřáb je druh _____. Má krátká _____ křídla, _____ ocas umožňující rychlé _____ a _____ otočky. Samec je svrchu _____, samice _____. Zesponu jsou _____ a jemně černě _____. Mají žluté _____, oranžové až červené _____. Žijí v _____. Živí se _____, _____, _____. V ČR je jestřáb zvláště _____.

Přemýšlej, hledej v encyklopediích a na internetu. Znáš jiné druhy dravců žijících v České republice? Zapiš si alespoň dva a poznač si ke každému dvě charakteristiky.

Název: _____

_____

Název: _____

_____

Kukačka obecná

Kukačka obecná (lidově žežulka) je středně velký pták. Je **štíhlá**, má **dlouhý ocas** a **křídla**. Kukačku můžeme pozorovat šedou (samci i samice) a hnědou (některé samice). Na hřbetě má kukačka **popelavě šedé peří**. Samec je šedý, na břicho má **příčné proužkování**, má **žluté oči**, mírně **zakřivený zobák** (může tak připomínat dravce). Samice je **vespod hnědá**, břicho má **příčně pruhované**. Mláďata jsou ze shora **rezavě bíle šupinatá**. Na nohou má kukačka **4 prsty** – dva směřují dopředu a dva dozadu.

Žije v **lesích**, často létá i do otevřených prostranství. Samec vydává výrazné charakteristické **kuku**, samice se ozývá hlasitým *bi-bi-bi*.

Kukačka v červenci až srpnu **odlétá na jih**, vrací se koncem dubna. **Nestaví si hnízdo**, ani **nevychovává** sama mláďata. Samička klade 15 až 20 vajec, které snáší do hnízd **cizích ptáků** (např. konipasů bílého, rákosníkoví obecného) po jednom. Narozená kukačka **vyhazuje ostatní vejce z hnízda** a sama se nechává živit náhradními rodiči.

Kukačka se živí **hmyzem**, **požírá chlupaté housenky**, čímž je užitečná.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Kukačka je štíhlá, má dlouhý _____ a _____. Kukačka může mít barvu _____ nebo _____. Na hřbetě má _____ šedé peří. Samec je _____, na břicho má příčné _____, má žluté _____ a zakřivený _____. Samice je _____ hnědá, břicho má _____ pruhované. Na nohou má kukačka čtyři _____. Žije v _____. _____ vydává kuku. Kukačka koncem léta _____ na jih. Sama _____ hnízdo, ani _____ mláďata. Vejce snáší do hnízd _____. Živí se _____ a požírá _____.

Povídej si s kamarádem nebo rodiči. Jak se stará kukačka o své mladé? Srovnej její chování s ostatními druhy ptáků i jiných zvířat.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Sojka obecná

Sojka obecná je pták o velikosti holuba. Je to **nejbarvitější zástupce** své čeledi v Evropě. Je **oranžovohnědá**, má **černý ocas a zobák**, **růžvooranžové** končetiny, **hnědé** oči a pod nimi **černou podélnou skvrnu**. Na křídlech má **modrá pířka** s **černými příčnými proužky**.

Sojka **létá těžce**, vlnovitě, třepotavě, na zemi **poskakuje**. Žije ve **smíšených, listnatých i jehličnatých lesích, parcích, zahradách, sadech**. Potravu hledá na stromech i v zemi – živí se **rostlinnou stravou** (žaludy, bukvice, lískové ořechy, obilí, bobule a semena, ostružiny, jeřabiny, atd.) a **živočišnou stravou** (hmyz, larvy, housenky, červi, slimáci, myši, plazi, atd.).

Sojka má silný hlas, kterým **varuje** obyvatele lesa před vetřelci. Je to „**lesní policajt**“.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Sojka obecná je _____, má _____ ocas a zobák, končetiny jsou _____, oči _____ a pod nimi má _____ podélnou _____. Pířka na křídlech má _____ a na nich černé _____.

Podle textu dokonči předepsané věty.

Sojka létá _____.

Žije v _____.

Potravu hledá _____.

Má hlas, _____.

Přemýšlej a někomu jinému objasni následující otázky:

Proč se sojce říká „lesní policajt“?

Jak reagují ostatní zvířata, když jsou varována před příchozím vetřelcem?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Zmije obecná

Zmije obecná je **nejrozšířenějším** hadem na světě a **jediným jedovatým** hadem České republiky. Její **jed je vysoce účinný na malé hlodavce**, k ublížení člověku má zmije jedu velmi málo – ohrožuje tak pouze alergické jedince, malé děti a staré a nemocné lidi.

K životu potřebuje dostatek **slunečního svitu a vlhkosti**, proto se vyskytuje na slunných horských stráních, rašeliništích nebo mokřadech. Je to **noční tvor**, přes den se ukrývá nebo vyhřívá na slunci, potravu **loví v noci**.

Zmije dorůstají 60 – 70 cm a mohou se dožít i 25 let. Jsou **šedé, modrošedé** (někdy hnědé, černé) s **výraznou tmavou klikatou čárou na hřbetě** (někdy čára není patrná). **Živí se** drobnými hlodavci, obojživelníky, ještěrkami, někdy ptáky a ptačími vejci.

Zmije je **plachý had**, před člověkem prchá. Při napadení se stáčí do spirály, hrozí útočnickovi, provádí výpady, ale **uštke pouze v ohrožení** (šlápnutí, brání do ruky). V zimě zmije **hibernuje** pod zemí nebo ve skalních puklinách. Na jaře se páří, je vejcoživorodá (mláďata se z vajec rodí v těle matky nebo ihned po jejich naklazení).

V České republice je zmije obecná řazena mezi **kriticky ohrožené druhy**.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Zmije obecná je _____ hadem na světě. V České republice je to jediný _____ had. Její jed je vysoce účinný na _____.
Pro život potřebuje dostatek _____ a _____. Zmije je šedá nebo _____, má výraznou tmavou _____ čáru na hřbetě. Je to plachý had, uštke pouze v _____. Je to kriticky _____ druh.

Doplň informace z textu.

Zmije zásadním způsobem neublíží člověku, protože _____
_____
Zmije se vyskytuje na _____
_____
Zmije se živí _____
Při napadení se zmije _____
_____

Užovka hladká

Užovka hladká je **nejedovatý** had, dosahuje délky asi 50 – 60 cm. Žije na **slunných a kamenitých stráních** a ve skalách. Je to **denní živočich**.

Má **plochou hlavu**, která se těžko odlišuje od krku. Má **hladké ošupení**, a proto dostala i své jméno. Samci bývají hnědí, samice jsou spíše šedohnědé. Na hřbetě mají skvrny, které se někdy spojují, takže **může užovka připomínat zmiji**. Je **štíhlá a pohyblivá**. Její kousnutí není jedovaté.

Loví především **ještěrky, někdy slepýše i hada**. V mládí žere i **kobylky a jiný hmyz**.

Užovka je živorodá, rodí mláďata v průhledných obalech, které se trhají po snesení. Jsou dlouhá asi 12 – 20 cm.

Pracuj s textem. Dopiš chybějící slova.

Užovka hladká je _____ had, dosahující délky asi _____ cm.

Vyskytuje se na slunných a _____ stráních a ve _____.

Je to _____ živočich. Její _____ hlava se těžko odlišuje od těla. Své jméno získala podle jejího _____.

Je štíhlá a _____.

Doplň věty podle textu.

Barva samce je _____, samice _____.

Na hřbetě má užovka skvrny, které _____ a tak

může _____.

Kousnutí užovky _____.

Užovka loví _____.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Ještěrka obecná

Ještěrka obecná je jedním z **nejrozšířenějších druhů ještěrky** v České republice. Je to **plaz**. Žije na **suchých a slunných místech**, na okrajích lesů a na pasekách pod kameny, ve skulinách. Nejaktivnější je v **ranních a podvečerních** hodinách.

Ještěrka má **4 krátké nohy**, na každé z nich je **5 prstů zakončených drápky**. Pomocí nich se ještěrka dobře pohybuje. **Ocas** slouží k lepší **dynamice pohybu** a je důležitý při **úniku před nepřáteli**. Při napadení se od těla **odděluje**, ale znovu dorůstá.

Živí se menším **hmyzem, pavouky, červy, plži**. Menší kořist hned polyká. Umí ulovit i letící kořist.

Samice klade do vyhloubené jamky v písku, mechu nebo hlíně **kožovitá měkká vajíčka**. Mláďata jsou po narození odkázaná sama na sebe, potravu si hledají sama.

Ještěrka je v České republice **zvláště chráněna** jako silně ohrožený druh.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Ještěrka je jedním z _____ druhů ještěrky v ČR. Je to _____.

Má čtyři _____ nohy, na každé z nich pět _____

zakončených _____. Živí se _____, _____,

_____ a _____. Ještěrka je zvláště

_____ jako silně _____ druh.

Dokonči předepsané věty.

dynamice pohybu, kožovitá měkká vajíčka, suchých a slunných místech, ranních a podvečerních, před nepřáteli

Žije na _____.

Nejaktivnější je v _____.

Ocas slouží k lepší _____.

Je důležitý při úniku _____.

Samice klade do vyhloubené jamky _____.

Přemýšlej a povídej si s někým jiným.

Jak člověk ohrožuje výskyt ještěrky obecné v přírodě? Co můžeš udělat pro její ochranu?

Slepýš křehký

Slepýš křehký je představitelem **beznohých ještěrek**. Nohy mu během vývoje **zakrněly**. Je nenápadně **hnědý**, samice má břicho modročerné, samec šedé (často se žlutavou kresbou). Žije skrytě **v lesích, na pasekách, stráních i loukách**. Přes den se ukrývá pod kameny, v pařezech, pod listím, **ven vylézá za soumraku**. V zimě se ukládá ke spánku.

Má malou a poměrně vysokou hlavu téměř neoddělenou od trupu. Po hřbetu se táhnou dva pruhy větších šupin. **Pohybuje se plazením**, schází mu ale hadí mrštnost.

Loví v noci, potravou jsou mu **žížaly, slimáci, členovci, larvy a červy**. V nebezpečí může odlomit část ocasu, který po čase částečně doroste.

Slepýš je **vejcoživorodý**, mláďata se rodí v těle matky nebo při porodu.

Slepýš je chráněn jako **silně ohrožený druh**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova

Slepýš je představitelem _____. Nohy mu během vývoje _____. Je _____, samice má _____ břicho, samec _____. Žije skrytě v _____, na _____ i _____. Přes den je ukrytý pod _____, v _____, pod _____. Ven vylézá za _____. Pohybuje se _____. Loví v _____, žere _____, _____ a _____.

Napiš odpovědi na otázky.

Proč je slepýš představitelem beznohých ještěrek?

_____.

Jak vypadá hlava slepýše?

_____.

Co dělá slepýš v případě ohrožení?

_____.

Co znamená, že je slepýš vejcoživorodý?

_____.

Mlok skvrnitý

Mlok skvrnitý je středně velký **obojživelník protáhlého tvaru**. Má krátké končetiny, poměrně **dlouhý a silný ocas**, velkou hlavu se zakulacenou tlamou a vypouklýma očima.

Mlok obývá výhradně **lesní lokality, louky a pole**. V období kladení larev žije často v blízkosti **vodních toků**. Aktivní je hlavně v noci a za soumraku. **Přes den je ukrytý** pod listy, kmeny, větvemi, v dírách v zemi nebo pod kameny. Zde se chrání před slunečním zářením. Za **deště nebo vlhka** vylézá z úkrytu i přes den.

Za očima má **jedové žlázy**, kterými vylučuje jed salamandrin. Ten není pro člověka příliš nebezpečný (pálí v očích). **Menším živočichům** způsobuje svalové křeče, obtížné dýchání, menšího živočicha i zabije.

Mlok je **živorodý, případně vejcoživorodý**. Pulci se vyvíjí v **potocích, studánkách**. Jeho potravou jsou bezobratlí živočichové – žížaly, stonožky, menší hmyz, pavouci, červi, slimáci. Mlok je v ČR **silně ohroženým druhem** a je proto chráněn.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Mlok skvrnitý je středně velký _____. Má krátké _____, dlouhý a silný _____, _____ tlamu a vypouklé _____. Za očima má _____. Mlok je živorodý, případně _____. Pulci se vyvíjí v _____, _____. Žere _____, _____, _____.

Přečti si povídání o mlokovi a z paměti napiš stručné odpovědi.

V jakých lokalitách žije mlok?

Jaká území obývá v období kladení larev?

Kde se vyskytuje mlok přes den?

Přemýšlej, proč nemá mlok téměř žádné přirozené nepřátele? Zjisti, kdo má podíl na tom, že se stal mlok ohroženým druhem?

Ropucha obecná

Ropucha obecná je **obojživelník**. Žije **v lesích, polích, zahradách**. Je aktivní hlavně **v noci, za deštivého počasí i ve dne**. Je **zavalitá**, svrchu má matnou bradavičnatou kůži hnědé nebo šedé barvy. Zesponu je šedožlutá, nažloutlá, narůžovělá nebo šedá. Má **krátké končetiny**, proto dělá menší skoky.

Za očima má umístěny **jedové žlázy**, které při poranění nebo podráždění vylučují ostrou dráždivou tekutinu. Ta výrazně podráždí sliznici v tlamě predátora. Pro ruce člověka není nebezpečná. Živí se **měkkými, žížalami, pavouky, mravenci, brouky a dalšími malými živočichy**. Loví jen živou a pohybující se kořist. Chytá ji rychlým **vymrštěním jazyka**. Okamžitě ji polyká. Větší kořist loví čelistmi.

V době rozmnožování putuje ropucha k vodě, kde klade **dlouhé šňůry rosolovitých vajíček**. Následně se líhnou **černí pulci**, kteří se zhruba po třech měsících mění v malé žabky.

Největším nepřítelem ropuchy je člověk. Mezi **přirozené nepřátele** patří šelmy, ježci, káně lesní nebo užovka obojková. Ropucha je užitečná, a proto je **zákonem chráněná**.

Pracuj s textem. Dopln slova do mezer.

Ropucha je _____. Žije v _____, _____ a _____. Aktivní je hlavně v _____. Má krátké _____, proto dělá menší _____. Za očima má _____ žlázy, které vylučují _____ a dráždivou _____. K přirozeným nepřítelům ropuchy patří _____, _____, _____.

Jednoduše napiš odpovědi na otázky.

K čemu má ropucha jedové žlázy?

Jak ropucha loví kořist?

Povídej si s dospělým nebo ve třídě se spolužáky.

Proč je největším nepřítelem ropuchy člověk? Jak lidé ropuchy i jiné žáby chrání? Jakým způsobem je ropucha užitečná?

Rosnička zelená

Rosnička je malá žába. Je **jednou z nejmenších žab** v České republice. Žije především v nížinách. Barva rosničky se pohybuje od světle zelené na tmavě zelenou, nažloutlou, šedou až nahnědlou.

Na končetinách má **přilnavé terčíky** určené pro šplhání. Skáče rychle pomocí **silných zadních končetin**. Na bocích hlavy a těla má nápadný **vodorovný černý proužek**. Obě pohlaví jsou si podobná, samec má **hnědožlutý vak na hrdle**. Živí se živočišnou potravou – pulci požírají **vodní bezobratlé** (plankton), dospělí jedinci požírají **hmyz, pavouky**. Loví pomocí rychlého skoku, na který kořist nestačí zareagovat.

Rosničky vydávají **charakteristický skřek**, podle nějž je lze odlišit od jiných druhů žab. Nejvýrazněji skřehotá v době rozmnožování. Skřek je slyšet i na vzdálenost několika kilometrů. Proto je rosnička **nejhlasitější žabou Evropy**.

Rosnička zelená je v České republice silně ohroženým druhem a je **zákonem přísně chráněná**.

Pracuj s textem. Doplň vynechaná slova.

Rosnička je malá _____. Žije v _____. Na končetinách má přilnavé _____. Skáče pomocí _____ zadních _____. Na bocích hlavy a těla má _____ černý _____. Pulci požírají vodní _____, tzv. _____, dospělí jedinci požírají _____ a _____. Rosnička je _____ žabou Evropy.

Odpověz krátce na následující otázky.

Podle jakého znaku rozeznáš samičku rosničky zelené od samečka?

Jak rosnička zelená loví kořist?

Hledej v encyklopediích a na internetu. Odpovědi prodiskutuj s ostatními.

Jaké jednání člověka nejvíce ohrožuje rosničku zelenou?

Jak člověk pomáhá při záchraně rosničky?

Mravenec lesní

Mravenec lesní je **teplomilný blanokřídlý hmyz**. Staví si **velká, kupovitá mraveniště** na okrajích lesů. Jsou postavena z **jehličí**, pod kupou je ještě **obrovská podzemní část** (zásobárna) určená pro život v zimě.

Čelo, temeno hlavy a zadeček jsou černohnědé až černé. Hrud' je červenohnědá. Na hlavě má umístěna **kusadla** určená k obraně, transportu materiálu, nebo porcování potravy. Na zadečku má **zakrnělé žihadlo** s jedovou žlázou obsahující kyselinu mravenčí.

V mraveništi najdeme jednu **královnu**, a přes milion **dělnic**, které zajišťují chod celého mraveniště (shánějí potravu, starají se o potomstvo, chrání hnízdo). Lesní mravenci jsou **draví a velmi užiteční**, protože hubí velké množství lesních škůdců. Živí se živým i mrtvým hmyzem a jinými malými živočichy. Dále se živí sladkou šťávou z nezralých plodů a olejnatými semeny.

Počet mravenišť se poslední dobou velice snižuje, proto je **musíme chránit**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Mravenec lesní je teplomilný _____. Staví velká a _____ mraveniště. Ta jsou postavena z _____. Pod nimi se nachází obrovská _____ část, která slouží jako _____ pro život v zimě. Mravenec má na hlavě _____ určená k _____, _____ materiálu, nebo _____ potravy.

Vypiš si z textu, jaké role mají mravenci ve svém mraveništi.

Zjisti z učebnice, encyklopedie nebo internetu, co se děje s okřídlenými mravenci, kteří se rodí v mraveništi. Jednoduše si zjištění zapiš.

Lýkožrout smrkový

Lýkožrout smrkový je druh hmyzu z řádu **brouci**. Lidově bývá často označován jako **kůrovec**. Většinu svého života tráví **pod kůrou stromů** (hlavně smrků). Živí se **lýkem stromů**, které zajišťuje transport vody a živin ve stromu. Tím strom **poškozuje** a ten nakonec začne usychat a nakonec uhynie.

Je to **malý nenápadný brouček** s válcovitým, černohnědě zbarveným a lesklým tělem. Dorůstá velikosti 4 – 5 milimetrů. Má paličkovitá tykadla a krovky.

Samička vyvrtává snubní komůrku pod kůrou, zde se brouci páří. Následně vyhlodá mateční rovné a svislé chodby, do nichž **klade vajíčka**. Vylíhnuté larvy vyžírají v lýku vlastní chodby, na jejich koncích se zakuklí. Z kukly se vylíhne brouk, který za pár dní nalétává na stromy a klade vajíčka. Proto je **boj s kůrovcem obtížný**.

Lýkožrout je v lesním ekosystému **významný** – patří k druhům, které **zajišťují omlazení lesa** a jeho dobrý zdravotní stav (protože mimo kalamity napadá jen staré, slabé a nemocné stromy).

Pracuj s textem. Doplň vynechaná slova.

Lýkožrout smrkový bývá označován jako _____. Živí se _____ stromů, čímž strom _____ a ten začne _____ a uhynie. Lýkožrouti se páří ve _____ komůrce. Samička klade _____, z nichž se líhnou _____. Larvy se zakuklí a líhnou se z nich _____. Ti za pár dní také _____ vajíčka.

Popiš lýkožrouta smrkového

Tělo je: _____

Velikost: _____

Odpověz vždy jen několika slovy na následující otázky.

Kde lýkožrout tráví většinu svého života?

_____

Čím se lýkožrout živí?

_____

Proč se lýkožrout nazývá druhovým jménem smrkový?

_____

U LIDSKÝCH OBYDLÍ

Člověk kolem svých obydlí vytváří pestré **společenstvo rostlin a živočichů** – hospodářské plodiny, ovocné dřeviny, okrasné rostliny, chovná zvířata, apod. Z tohoto důvodu se stává toto místo příhodným **prostředím i pro živočichy volně žijící**. Ti využívají zásob potravy, které člověk shromažďuje.

Vlaštovky, jiříčky, rorýsi, poštolky a některé sovy hnízdí na stěnách budov, v zákoutích staveb. **Savci (veverka, králík, zajíc)** se usazují v parku; **kuna a liška** hledají útočiště v továrních dvorech nebo v náspu silnice.

Přicházejí také **škůdci**, užírají zásoby, poškozují rostliny a stavby, znečišťují ovzduší nebo přenášejí nemoci (**potkan, holub věžák, mravenec faraonský**).

Pro potěšení chová člověk psy, kočky, rybičky, papoušky, morčata a další. **Pro užitek** králíky, ovce, kozy, krávy, prasata domácí, koně, kur domácí, kachny, husy. Domácí zvířata jsou **zcela odkázána na péči člověka**.

Pracuj s textem. Doplň vynechaná slova.

Člověk kolem svých _____ vytváří pestré _____ rostlin a _____. K tomuto společenstvu patří hospodářské _____, ovocné _____, okrasné _____ a _____ zvířata.

Doplň odpovědi na otázky.

Kteří ptáci hnízdí na stěnách budov a v zákoutích staveb?

Kteří savci se usazují v parcích?

Která zvířata hledají útočiště v továrních dvorech nebo v náspech silnic?

Jaká zvířata řadíme ke škůdcům tohoto společenství?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Přemýšlej a prodiskutuj s ostatními: Proč jsou domácí zvířata zcela odkázána na péči poskytované člověkem?

Bez černý

Bez černý (lidově bezinka, bezinky) je **statný listnatý keř**, nebo dokonce malý strom. Dorůstá výšky 3 – 5 metrů a má široké **využití v léčitelství, farmacii i potravinářství**. Je hojně rozšířený na vlhkých lesních mýtinách, kamenitých místech, v roklích, na mezích a u cest. Roste volně, nebo si jej lidé vysazují u plotů a v zahradách.

Bez kvete v červnu a červenci malými, bíložlutými kvítky, které jsou uspořádané do **talířovitých květenství**. Květy omamně voní. Plody jsou **malé, černé, kulaté a lesklé**, jsou to peckovice.

Bobulí (bezinek) se **využívá v potravinářství** – vyrábějí se šťávy, marmelády; šťávy z pecek se využívá jako potravinářského barviva. Z květů se v domácnosti vyrábí bezová šťáva nebo sirup. Sušené mohou být zpracovány na čaj. Rostlina má **léčivé všechny části** – **sbírá se květ, list, bobule a kůra**.

Plody vyhledávají také někteří ptáci. Ti pak trusem roznášejí nestrávená semínka po okolí a pomáhají **rozšiřování rostliny**.

Pracuj s textem. Dopln chybějící slova.

Bez černý se lidově označuje jako _____. Je to statný _____ keř, nebo i malý _____. Využívá se v _____, _____ i _____. Roste na vlhkých lesních _____, _____ místech, na mezích a u _____.

Dopiš potřebné informace z textu.

Květy bezu jsou _____.
Květy jsou uspořádány do _____.
Plody jsou _____.

Zapiš několika slovy, jak se rozšiřuje bez černý bez pomoci člověka.

_____.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Pampeliška lékařská

Pampeliška lékařská je často uváděna pod názvem **smetánka lékařská**. Roste na loukách, u cest, na trávnících. Díky větru se rozšiřuje snadno a všude pomocí **semínek s bílými ochmýřenými padáčky**.

Pampeliška je **vytrvalá bylina s houževnatým zásobním kořenem**. Listy vytvářejí **přízemní růžici**, z níž vyrůstají květy na **dutých stvolech**. Květy tvoří **zářivě žluté květní úbory**, které jsou složeny až z **200 jednotlivých jazykových květů**.

Plodem pampelišky jsou **nažky s bílým padáčkovitým chmýřím**. Při poškození rostlina roní **husté bílé mléko** (proto smetánka lékařská).

Pampeliška je **významná léčivá rostlina**. Sbírá se kořen před rozkvětem rostliny, listy i nať s kořenem. Významná je i **pro včely**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Pampeliška lékařská se také nazývá _____.

Nalezneme ji na _____, u _____, na _____.

Je to vytrvalá bylina s _____.

Listy tvoří _____ růžici, ze které vyrůstají _____ na dutých _____.

Květy tvoří žluté _____

složené až z 200 jednotlivých _____.

Odpověz krátce na zadané otázky.

Jak se rozšiřuje pampeliška lékařská?

_____

Co je plodem pampelišky?

_____

Co se děje při poškození rostliny?

_____

Čím je pampeliška významná?

_____

Přemýšlej a s ostatními prodiskutuj, proč je pampeliška významná pro včely. Jak můžete pampelišku sami využít doma?

Hluchavka nachová

Hluchavka je velmi podobná pálivým kopřivám, ale nepálí. Hojně se **vyskytuje** na vlhkých až vysýchavých místech bohatých na minerály (kompostech, polích, zahradách, skládkách).

Roste na **čtyřhranné lodyze**, květy jsou nafialovělé se **zvonkovitým kalichem**. Koruna rostliny je zbarvená do **růžovočervena**. Hluchavka je **léčivá rostlina**, sbíráme květ nebo celou nať. Stonky a listy jsou v malém množství dobré do salátů a polévek. Z květů se vyrábí čaj, nať luhujeme na koupele.

Sedmikráska chudobka

Sedmikráska je nízká **vytrvalá léčivá rostlina**. Listy jsou uspořádány v **přízemní růžici**. Květní **stvol nese květ** se žlutým středem a bílými až narůžovělými okvětními lístky. Sedmikráska je závislá na **slunečním záření**, vybírá si k růstu pouze plně prosvětlená místa.

Je **léčivá**, sbírají se květy, které se užívají jako přísada do koupele nebo odvar na obklady. Užívá se i vnitřně na zmírnění kašle a záněty dutiny ústní. Může se dávat do salátů.

Pracuj s textem. Dopln chybějící slova.

Hluchavka se vyskytuje na _____ až _____ místech bohatých na _____. Roste na čtyřhranné _____, květy mají zvonkovitý _____. Sedmikráska má listy uspořádány do _____ růžice. Stvol nese _____ se žlutým _____ a bílými _____ lístky. Roste na _____ místech.

Jednoduše doplň informace.

Hluchavka je léčivka a proto z ní sbíráme _____.
Dále hluchavku využíváme: _____.
Květy sedmikrásky používáme k _____.
Dále sedmikrásku využíváme: _____.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Tulipán zahradní

Tulipán je vytrvalá **cibulovitá rostlina**. Je **uměle vyšlechtěný**, ve volné přírodě ho nenalezneme, do České republiky byl dovezený (v naší přírodě divoce nerostl). V Evropě se poprvé objevil v 16. století.

Většina divokých tulipánů kvete **žlutě, bíle nebo červeně**. Tulipány raší na jaře, po vykvetení vytvoří semena a do cibulky v zemi vytváří zásoby. Před parným létem se tulipán stahuje zpět do země a čeká na další jaro. Má **jednoduché, střídavé listy**, které v létě vadnou a zasychají. Rozmnožování ze semínka je velmi náročné, proto se tulipány **pěstují z cibulek**.

Narcis bílý, žlutý

Je **vytrvalá podzemní cibulovitá** rostlina. Z listů tvořících přizemní růžici vyrůstá stonek s květem. Narcis je u nás hojně pěstovaná jarní rostlina, která často **zplaňuje i do volné přírody**. Jako okrasné se narcisy vyskytují v mnoha kříženích. U nás se vyskytuje nejčastěji narcis bílý a žlutý.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Tulipán je vytrvalá _____ rostlina, která je uměle _____.
Většinou kvete _____, _____ nebo _____.
Narcis je vytrvalá _____ rostlina. Listy tvoří _____ růžici a z ní vyrůstá _____ a _____.
Nejčastěji se u nás setkáme s narcisem _____ a _____.

Odpovídej jednoduše na zadané otázky.

Kdy raší tulipány? K čemu slouží tulipánu jeho cibulka?

Jak lze snadno vypěstovat tulipán?

Co znamená, že narcis zplaňuje do volné přírody?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Krtek obecný

Krtek obecný je menší **tmavohnědý až černý hmyzožravec**. Vyskytuje se na polích, loukách, v parcích a zahradách. Několik decimetrů pod zemí **buduje chodby**, které jsou obytné i okružní, na nichž loví potravu. Na povrchu tvoří hliněné hromádky – **krtince**.

Má **válcovité tělo**, asi 12 cm dlouhé, přičemž samice jsou většinou menší. Oči krtka jsou malé a skryté za chlupy, proto má **špatný zrak**. Sluch a čich má **silně vyvinutý**.

Přední **tlapy jsou přizpůsobeny k hrabání** – jsou svalnaté, vyvrácené do stran a mají silné velké dráčky. Požírá bezobratlé živočichy (**hmyz a jeho larvy, žížaly**), které hledá pomocí sluchu a čichu a vyhrabává je ostrým čumáčkem. Žížaly si často skladuje jako zásoby na horší časy. Denně spotřebuje tolik potravy, co sám váží.

Samice na jaře rodí 3 – 6 mláďat (slepých, neosrstěných, velkých jako fazole). Sají **mateřské mléko**, po 3 týdnech již loví. Krtek se dožívá dvou až pěti let.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Krtek obecný je menší _____ až černý _____. Žije na polích, _____, v _____ a _____. Pod zemí buduje _____, na povrchu vytváří _____. Tělo je _____, samice jsou _____. Mláďata sají _____.

Odpověz několika slovy na následující otázky.

K jakým účelům buduje krtek podzemní chodby?

Co způsobuje, že má krtek špatný zrak?

K čemu jsou uzpůsobeny krtkovy přední tlapy?

Co žere krtek?

Povídej si se spolužáky nebo s někým dospělým.

Krtek sní za den přibližně tolik potravy, kolik sám váží. Co by se stalo, kdyby tak jedli i lidé? Je možné, aby člověk snědl takové množství potravy?

Netopýr ušatý

Netopýr je savec přizpůsobený letu. Váží jen 5 až 9 gramů. Je typický svými velkými **ušními boltci** (dlouhými až 4 cm). Létá pomocí **létacích blan**. Neumí chodit – po vodorovném povrchu se **pohybuje plazením**.

Netopýr **spí zavěšen za drápky** na nožkách hlavou dolů. Z této pozice může snadno rozvinout křídelní blány a vystartovat za kořistí. Netopýr je **hmyzožravý**, v noci loví hlavně **motýly, můry, housenky a brouky**. Při lovu využívá svůj **dobře vyvinutý sluch**. Vydává echolokační signály, které jsou velice tiché. Odrážejí se od okolních předmětů, což mu umožňuje výbornou orientaci.

V červnu mívá samička 1 – 2 mlád'ata, která **sají mateřské mléko**. Netopýři vytváří tzv. **rodinné kolonie** (mlád'ata se k sobě tisknou, matka je létá kojit, později přikrmovat hmyzem). Přes zimu upadá do **zimního spánku**, zavěšen hlavou dolů, uši při něm mají složené pod křídly. Zimuje nejčastěji v **jeskyních, dutých stromech nebo na půdách**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Netopýr je _____ přizpůsobený _____. Má typické velké _____ boltce. Létá pomocí _____. Vodorovný povrch zdolává _____. Netopýři vytváří tzv. rodinné _____. Mlád'ata sají _____. V zimě upadá do _____.

Odpovídej jednoduše na zadané otázky.

Jakým způsobem spí netopýr?

Co žere netopýr?

Jakého smyslu využívá netopýr k lovu?

Kde nejčastěji zimuje netopýr?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Vlaštovka obecná

Vlaštovka je známý **tažný pták**. Je to výhradně **hmyzožravý pěvec**. Má dlouhý **vidlicovitý ocas** a dlouhá **špičatá křídla**. Svrchní strana těla je modročerně lesklá, spodní strana bílá. Čelo, brada a hrdlo jsou rezavě hnědé.

Vlaštovky se živí **létajícím hmyzem**. Chytají ho v letu nebo sbírají z vodní hladiny, takto i **pijí**. Při dlouhých deštích **trpí hlady**, protože hmyz nelétá. Žije v **obydlených kulturních krajinách**. Hnízdí uvnitř budov, ve chlévech (jednotlivě i ve skupinách). Protože chlévů ubývá, snižují se i stavy vlaštovek. Vlaštovky na zimu **odlétají do teplých krajin** v Africe (ve velkých hejnech).

Hnízdí dvakrát až třikrát ročně. Postavit hnízdo trvá asi 2 týdny – je **miskovité, slepené slinami z hliněných hrudek**, nahoře **otevřené** a vystlané stébly a peřím. Samice snese 3 – 7 bílých, červenohnědě skvrnitých vajec. Sama na nich sedí. Mláďata krmí **oba rodiče**. Po 3 týdnech už sama loví. Vlaštovka je v ČR **ohroženým druhem**, proto je **shazování jejích hnízd pokutováno**.

Pracuj s textem. Doplň vynechaná slova.

Vlaštovka je známý _____ pták. Je to _____ pěvec. Ocas je dlouhý a _____, křídla dlouhá a _____. Svrchní strana těla je _____ lesklá, spodní strana těla _____. Vlaštovky se živí _____. Chytají ho v _____, nebo ho sbírají z _____. Při deštích trpí _____.

Odpovídej jednoduše na zadané otázky.

Jaké části těla vlaštovky jsou rezavě hnědé?

Proč vlaštovky trpí při dlouhých deštích hlady?

Kde žije vlaštovka? Kde staví svá hnízda?

Jak vypadá hnízdo vlaštovky?

Povídej si se spolužáky nebo s někým dospělým. Proč je vlaštovka ohroženým druhem? Jak můžeš pomoci k její ochraně?

Holub

Holub je český název pro asi **třicet rodů ptáků** z čeledi holubovití. Nejčastěji se tak označuje **holub domácí** chovaný pro užitek nebo zábavu. Ten byl vyšlechtěn z **holuba skalního**. Cvičení holubi se kdysi užívali k **dopravování zpráv** (poštovní holubi). Zdivočelé potomky holubů domácích označujeme názvem **holub věžák**.

Holub skalní je **ušlechtilý** pták. **Holub věžák** je smělý, až **dotěrný**. Hnízdí na budovách, potravu shánějí na městské dlažbě. Přes den létají také do okolí měst a způsobují škody na polích. Hnízdí dvakrát až třikrát ročně, snáší po dvou vejcích, na nichž sedí holubice. Mladé nejdříve krmí „holubím mlékem“ (výměšek z volete bohatý na bílkoviny).

Holubi spolu žijí **v páru** spořádaně po celý život. Jsou to však ptáci pro člověka **obtěžující** – znečišťují stavby a umělecká díla svým trusem, **roznášejí parazity**. Pro své **přemnožení ve velkých městech** jsou pro člověka problémem.

Ve volné přírodě žije **holub hřivnáč** a **holub doupňák**. Žijí **osaměle** v lese.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Holub je obecný český název pro asi _____ rodů ptáků z čeledi _____. Nejčastěji tak označujeme _____. Toho chováme pro _____ a _____. Dříve se užívali k _____. Zdivočelé potomky holubů domácích nazýváme _____. Tito ptáci jsou pro člověka _____ - znečišťují _____ a _____ díla, roznášejí _____. Ve velkých městech jsou _____.

Doplň věty podle nabídky.

holub hřivnáč a holub doupňák, škodu na polích, potravu na městské dlažbě, dvakrát až třikrát ročně

Holub věžák shání _____.

Při hledání potravy způsobuje _____.

Holub hnízdí _____.

Ve volné přírodě žijí _____.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Slunéčko sedmitečné

Slunéčko sedmitečné (lidově beruška) je **nejběžnějším sluněčkem** v Evropě. Vedle mandelinky bramborové je jedním z nejznámějších brouků.

Slunéčko je asi 10 – 11 mm dlouhé, má polokulovitý tvar těla, **červeně zbarvené krovky** se **třemi černými tečkami** na každé straně, **jedna tečka** je společná pro obě krovky. Larvy jsou fialové (šedočerné) s černými a žlutooranžovými skvrnami.

Slunéčko je **dravý brouk**, živí se skoro výhradně **mšicemi**. Za den jich sní **téměř sto**. Má dobře vyvinutá **kusadla**. Larvy jsou také dravé. Slunéčko vylučuje žlutou hořkou a páchnoucí tekutinu jako **ochranu proti nepřítelům**. Na citlivé kůži může vyvolat podráždění.

Samička klade vajíčka do štěrbin nebo na spodní strany listů. Po dvaceti dnech se líhnou **larvy**, které se zakuklí, a z **kukly** se líhne nové slunéčko. Žijí i více než tři roky. Slunéčko přezimuje v úkrytu pod kameny, ve štěrbinách skal nebo pod napadaným listím. Je to **užitečný brouk**.

Pracuj s textem. Doplň vynechaná slova.

Slunéčko sedmitečné je _____ sluněčkem v _____. Tvar těla je _____, na _____ zbarvených krovkách má _____ tečky na každé straně a _____ tečku společnou pro obě _____. Larvy slunéčka jsou _____ s černými a žlutooranžovými _____. Je to _____ brouk.

Odpovídej na zadané otázky.

Čím se živí slunéčko sedmitečné? _____

Čím slunéčko požívá potravu? _____

Jak užívá slunéčko vylučovanou tekutinu? _____

Popiš vývoj slunéčka.

Samička klade
vajíčka → _____ → _____
_____

Masařka obecná

Masařka obecná je 15 – 20 mm velká **moucha**. Podobá se mouše domácí, ale je mnohem větší. Má podélně **černošedě pruhovanou hrud'**, černošedý **kostkovaný zadeček** (jako šachovnice). Nohy jsou silné a dlouhé. Oči má červené.

Masařka létá hojně **téměř po celý rok**. Pozorujeme ji na **zdechlinách i na květech**. Vyskytuje se v okolí domů, v zimě se sluní na zdech. Může přenášet mnoho nemocí. Vyvíjí se zejména v **mase**, proto se jí říká masařka.

Samička klade vajíčka na **čerstvé nebo hnijící maso** nebo jiné páchnoucí látky. Z vajíček se líhnou **larvy**, které rychle rostou a jsou podobné **bílým červům**. Živí se hnijícím masem. Larva se zakuklí a přezimuje.

Masařka se živí na zdechlinách i rostlinách – má **silný sosák**, kterým saje tekuté látky, např. **krev, tekutiny z masa, ovocné šťávy**, apod. Masařky jsou nežádoucí – přenášejí choroboplodné zárodky.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Masařka obecná je velká _____. Je podobná mouše _____.
Má podélně _____ hrud', černošedý _____
zadeček, který připomíná _____. Má dlouhé a _____ nohy,
červené _____. Létá téměř po _____.

Odpovídej jednoduše na zadané otázky.

Kde se vyskytuje masařka obecná?

Proč se jí říká masařka?

Kam klade masařka svá vajíčka?

Čím se živí masařka?

Povídej si se spolužáky nebo s někým dospělým.

Popiš, jak se masařka rozmnožuje. Proč je pro lidi nežádoucí?

Včela medonosná

Včela medonosná patří mezi **blanokřídlý hmyz**. Je to zástupce **společenského hmyzu**. Její tělo je složeno ze tří částí – **hlava, hrud', zadeček**. Domestikované včely žijí v úlech a včelínech vybudovaných člověkem. Včely žijí ve společnosti, které říkáme **včelstvo**. To je složeno z jedné matky – **královny**, několika desítek až stovek tisíc **dělnic**, a jistého množství **trubců**. Všichni členové úlu jsou na sobě závislí.

Úlohou královny je **klást vajíčka** a tak zabezpečit obnovu včelstva. Trubec **oplodňuje** mladé matky, když je potřeba, zahřívá včelí plod, protože má vyšší tělesnou teplotu než dělnice. Dělnice vykonávají všechny potřebné práce – **vyhledávají a nosí potravu** (nektar, medovici, pyl, vodu), zpracovávají med z nektaru a medovice, konzervují pyl, staví pláсты, **krmí matku**, trubce a plod, střeží vchod do úlu, větrají a udržují správnou teplotu v úlu a mají řadu dalších úkolů.

Matka je větší než ostatní dělnice a na rozdíl od nich nemá uzpůsobené orgány ke sběru. Nepodílí se na pracích v úlu. Žihadlo k obraně používá jen při konfliktu s jinou matkou a po bodnutí neuhyne, hlavně ho má ale na **kladení vajíček**. Celý život se o ni starají dělnice a krmí ji **mateřskou kašičkou**. Vývoj matky je nejdříve podobný jako vývoj dělnice, ale larvička matky dostává od začátku až do konce larválního vývoje více mateřské kašičky.

Když se začnou líhnout v úlu mladé královny, stará královna s částí dělnic **opustí úl** a hledá nové útočiště. Tomuto říkáme **rojení**. V úlu se pak vylíhnou mladé královny, svedou spolu boj a jedna přeživší královna odlétá s trubci na svatební let. Hned se vrací do úlu a začíná klást vajíčka. Trubci jsou vyhnáni nebo zabiti včelami.

Včely poskytují člověku **med, vosk, léčivou mateří kašičku, léčivý jed**. Jsou **opylovači** rostlin.

Pracuj s textem. Doplň vynechaná slova.

Včela patří mezi _____ hmyz. Je zástupcem _____ hmyzu. Žijí v _____ a _____ vybudovaných člověkem. Společnosti včel říkáme _____. Ve včelstvu je vždy jedna _____, desítky tisíc _____ a několik _____. Všichni jsou na sobě _____.

Hledej v textu odpovědi na zadané otázky a jednoduše je zapiš.

Jakou funkci má v úle královna – matka?

Jakou funkci mají v úle trubci?

Jakou funkci mají v úle dělnice?

Co zajistí včele, že z ní bude královna?

Jakému procesu u včel říkáme rojení?

Jaký užitek přináší včela člověku?

Přečti si zápis. Vysvětli jinému spolužákovi nebo rodičům, jak se rozmnožují včely. Co si myslíš o současném stavu včel? Je jich v naší republice dostatek? K čemu by došlo, kdyby se rapidně snížil počet včelstev?

O včelách medonosných můžeš v učebnici, encyklopediích i na internetu zjistit velké množství informací. Nalezni si tři jiné důležité poznatky než v zápisu a poznač si je.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

NA POLI - Obiloviny

Obiloviny jsou **jednoleté rostliny** – po dozrání plodů rostlina hyne. U nás pěstujeme **pšenici, žito, ječmen, oves a kukuřici**.

Obiloviny mají tělo složené z **kořene, stonku a listů**. **Kořeny** jsou svazčité, **stéblo** je duté s kolénky, **květy** jsou drobné a nenápadné, uspořádané v květenství.

Květenství pšenice, žita a ječmene je klas, květenství ovsa je lata. Květenství se opyluje větrem.

Plody nazýváme obilky. Obilky jsou využívány člověkem. Pšeničné a žitné obilky se zpracovávají v mlýnech na mouku. Ječmen se užívá hlavně k výrobě sladu pro pivovary a výrobu krup. Oves je krmné obilí a vyrábí se z něj ovesné vločky.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Obiloviny jsou _____ rostliny. Po dozrání _____ rostlina _____ . Běžně pěstované obiloviny v naší zemi jsou _____ , _____ , _____ a _____ .

Pracuj s textem. Odpovídej jednoduše podle zadání.

Napiš hlavní části těla obilovin:

_____

Napiš název květenství ovsa: _____

Napiš, jakým způsobem jsou obiloviny opylovány: _____

Napiš, jak se nazývají plody obilovin: _____

Podle nabídky doplň tabulku:

Pšenice, žito, ječmen, oves.

Obilovina krmná	
Obilovina zpracovávaná na mouku	
Obilovina využívaná k výrobě krup	
Obilovina určená pro výrobu ovesných vloček	
Obilovina využívaná k výrobě sladu	

Pšenice obecná

Pšenice (její plody – obilky) se vysévají na podzim (**ozimá pšenice, ozimy**), nebo na jaře (**jařiny**). Z obilky vyrůstá **kořen a několik stébel**, která nesou **úzké dlouhé listy**. Pšenice kvete počátkem léta, na konci stébla vzniká **květenství – klas**. Klas je soubor nenápadných nazelenalých **květů**, ze kterých dozrává **klas obilek**.

Tělo pšenice se skládá ze tří hlavních ústrojů – **kořene, stonku a listů**. Stonek je dutý s kolénky (nazýváme ho stéblo).

Při **žních** se stébla s klasy obilek **sečou kombajny** – obilky se mlácením uvolňují z klasů.

Zbytky stébel označujeme jako **slámu**. Lidé ji využívají k **podestýlání** hospodářských zvířat ve stájích a chlévech.

Obilky – zrní – se melou na rozmanité druhy mouky. Slouží také k výživě hospodářských zvířat.

Strniště – zbytky stébel – se zaorává.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Pšenice se vysévá na _____, nebo na _____. Z obilky vyrůstá _____ a několik _____, která nesou úzké _____. Pšenice kvete počátkem _____, kdy na konci stébla vzniká _____ - _____. Klas je _____ nenápadných nazelenalých _____, z nichž dozrává _____.

Napiš tři hlavní orgány (ústroje) pšenice:

_____

Odpovídej jednoduše na zadané otázky.

Kterému období říkáme žně?

_____

Které obilniny znáš?

_____

Co je senoseč?

_____

Lilek brambor

Brambory jsou **zdužnatělé stonky**, které rostou v půdě. Nazýváme je **hlízy**. Nevznikají z květů, proto to **nejsou plody**. Na stoncích rostou pupeny, které neobsahují semena.

Lilek brambor je **kulturní rostlina** původem z Jižní Ameriky. Je příbuzný lilku rajčeti.

Lilek brambor je v přírodě rostlina **vytrvalá** – kdyby zemědělci na podzim nesklidili hlízy, nadzemní části (stonky a listy) by uhynuly, ale hlízy by přečkaly zimu a na jaře by z nich opět vyrostly nové rostliny. Takto se brambory **rozmnožují**. Proto se část sklizených hlíz uskládá na **jarní sadbu**.

Nadzemní části lilku bramboru jsou **mírně jedovaté**. **Hnědě zbarvené hlízy** jsou zcela **jedlé**, obsahují mnoho škrobu a jsou důležitou **složkou naší potravy**.

Krmné odrůdy lilku brambor slouží jako **potrava pro hospodářská zvířata**. Hlízy brambor se využívají pro výrobu škrobu, a v lihovarech k výrobě lihu.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Brambory jsou _____ stonky. Rostou v _____. Nazýváme je _____. Nejsou to _____, protože nevznikají z _____. Lilek _____ je _____ rostlina původem z _____ Ameriky. Je příbuzný lilku _____. Lilek brambor je rostlina _____.

Pracuj s textem a jednoduše napiš odpovědi na otázky:

Jak se brambory rozmnožují?

Co znamená, že je lilek brambor kulturní rostlina?

Pracuj s učebnicí, encyklopedií. Uveď příklad rostliny jednoleté, dvouleté, vytrvalé.

jednoletá	dvouletá	vytrvalá
_____	_____	_____

Řepa cukrová

Cukrová řepa je vyšlechtěná **dvouletá** zemědělská plodina. Radíme ji mezi **okopaniny**. Pěstuje se jeden rok.

Převážná část sklizené masy je ukryta **pod zemí** ve formě **zásobního kořenu**, kterému říkáme **bulva**. Listy vyrůstající z bulvy označujeme jako **chrást**. Bulvy využíváme v **cukrovarnickém průmyslu**, pro **výrobu lihu** a také omezeně jako **krmivo** pro hospodářská zvířata.

Při výrobě cukru se nejdříve sklizená řepa **pere** a **zbavuje nečistot**. **Řeže se** na úzké proužky (řízky), a dále se z ní **luhuje cukr** pomocí různě teplé vody. Vyluhované řízky slouží jako krmení pro dobytek.

Cukerná šťáva se dále **čistí**, **filtruje** a **čeří** přidáváním vápna a působením oxidu uhličitého. Postup se dvakrát až třikrát opakuje, pak se šťáva **vaří** a **odpařuje**, a tak **vzniká hnědý hrubozrnný surový cukr**. Ten se dále **čistí** a **zpracovává** na cukr kostkový, krystalový, pískový nebo práškový.

Pracuj s textem. Dopln chybějící slova.

Cukrová řepa je _____ zemědělská plodina. Radíme ji mezi _____. Pěstuje se _____ rok. Převážná část sklizené _____ je ukryta pod _____ ve formě _____ kořenu. Tomu říkáme _____. Listy, které vyrůstají z _____ označujeme jako _____. Bulvy se využívají v _____ průmyslu, pro výrobu _____ a také omezeně jako _____ pro _____ zvířata.

Dopln jednotlivé části postupu výroby cukru.

- Sklizená řepa se _____ a _____.
- ➡ _____ na úzké proužky - _____.
- ➡ Dále se z ní _____ v různě teplé vodě.
- ➡ Cukerná šťáva se dále _____, _____ a _____.
- ➡ Šťáva se pak _____ a _____.
- ➡ Vzniká _____.
- ➡ Ten se zpracovává na cukr _____, _____, _____, _____.

Plevely a křoviny v oblasti našich polí

Plevely ubírají pěstovaným plodinám živiny, místo a světlo. Jsou hostiteli různých **chorob a škůdců**. Patří k nim např. **chrpa, penízek rolní, mák vlčí, pýr plazivý**.

Chrpa roste v obilí, luskovinách a v řepce. Okrajové kvítky květu jsou nálevkovité s rozeklaným okrajem. Vnitřní trubkovité kvítky jsou fialové nebo modrofialové.

Křoviny rostoucí mezi poli jsou potřebné – **poskytují útočiště hmyzu** (dravým broukům, vosičkám, lumkům a dalším); **umožňují stavbu hnízd** ptákům; **poskytují úkryt** koroptvím a zajícům pro vyvedení mláďat; bobule keřů **slouží jako potrava** pro mnohé druhy ptáků.

Typickými **zástupci keřů** rostoucích mezi poli jsou **růže šípková a trnka**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Plevely _____ pěstovaným plodinám _____,
_____ a _____. Jsou _____ různých
_____ a _____. Patří k nim např. _____,
_____, _____, _____.

Křoviny poskytují _____ hmyzu, umožňují _____
ptákům, poskytují _____ koroptvím a zajícům pro _____
mláďat, boule slouží jako _____.

**Prokaž své znalosti a pokus se z paměti napsat několik důležitých informací o:
růži šípkové:**

_____
_____

trnce:

_____
_____

Přemýšlej, diskutuj s ostatními.

Jak člověk zasahuje do přírody bojem proti plevelům, chorobám a také živočišným škůdcům? Proč se musí schovávat zvířata v křovinách? Je těchto úkrytů na poli pro všechna zvířata dostatek?

Zajíc polní

Zajíc polní je hojný druh zajíce. Řadíme ho k **býložravcům**. Žije v otevřených krajinách, především na **polích, loukách a okrajích lesů**, kde je dobře maskovaný díky svému **hnědému zbarvení**.

Je žlutohnědé až hnědošedé barvy. Má krátký černý ocas s bílou špičkou. Na hlavě nosí **dlouhé uši**, kterými velmi dobře slyší. Má velmi dobrý hmat a čich.

Je to **zdatný běžec**, běhá rychlostí až 40 km/h, při útěku před nebezpečím až 74 km/h. Umí dobře kličkovat. Díky silným zadním nohám je **dobrý skokan**.

Zajíc žije **samotářsky**. Do hloučků se sdružuje jen v době páření, která může při teplém počasí začít již v lednu a trvá do srpna nebo do září. Zajíci rodí 2 až 5 **plně osrstěných a vidoucích mláďat**. Žere různé **byliny, zbytky plodin po sklizni**, přes zimu **okusuje větve**. Zajíců v přírodě **dramaticky ubývá**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Zajíc polní je _____ druh zajíce. Je to _____. Žije v _____ krajinách, hlavně na _____, _____ a okrajích _____, aby byl dobře _____ díky svému hnědému _____. Zajíc žije _____. Rodí _____ plně _____ a _____ mláďat. Žere _____, zbytky _____ po sklizni, v zimě _____ větve.

Pracuj s textem. Vyber z textu několik nejdůležitějších informací o zajícovi, např. „je býložravec“.

Přemýšlej, diskutuj s ostatními. Proč ubývá zajíců ve volné přírodě? Jak je možné jejich úbytku zabránit? Kdo a jakým způsobem pečuje o zajíce ve volné přírodě?

Koroptev polní

Koroptev polní je malý druh **hrabavého ptáka**. Je o něco větší než holub, je zavalitá, s krátkým ocasem a nohama. U nás hnízdí na většině území, nejvíce v nížinách. Pohybuje se v **otevřené zemědělské krajině s remízky a jinými úkryty**, hlavně v blízkosti obdělávaných polí.

Tváře a hrdlo má **oranžovohnědé**, hrud' jemně **vlnkovaně popelavě šedou**, břicho **bělavé s černou podkovovitou skvrnou**. Samec je sytěji zbarven s větší skvrnou na břiše.

Samice klade 12 – 20 vajíček do trávou vystlané mělké jamky v zemi. Na vejcích sedí samička, samec hlídá v blízkosti hnízda.

Koroptev požívá převážně **rostlinnou stravu – semena, zrna obilovin**; někdy stravu doplní o hmyz – mravence a jejich kukly a sarančata.

Dříve byla koroptev polní hlavním lovným ptákem. Dnes, z důvodů obrovských počtů ulovených kusů, je koroptev **zvláště chráněna** jako ohrožený druh.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Koroptev polní je druh _____ ptáka. Je větší než _____, je _____ s krátkým _____ a _____. Hnízdí nejvíce v _____. Pohybuje se v otevřené _____ krajině s _____ a jinými úkryty, a to v blízkosti _____ polí.

Pracuj s textem. Dokonči větu tak, aby byla pravdivá.

Koroptev má tváře a hrdlo _____. (žlutooranžové x oranžovohnědé)

Samec je _____ zbarven. (sytěji x světleji)

Koroptev požívá zejména _____ stravu. (živočišnou x rostlinnou)

Dříve byla koroptev _____ ptákem. (lovným x rovným)

Dnes koroptev _____. (volně na odstřel x zvláště chráněna)

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Mandelinka bramborová

Mandelinka bramborová je **brouk**, který se živí **spásáním bramborové natě**. Má bíložluté až bílooranžové **krovky** s celkem deseti černými podélnými čarami. Dorůstá až 12 mm a žije asi 150 dnů.

Byla k nám **zavlečena** ze Severní Ameriky společně s bramborami. **Napadá** lilkovité rostliny (rajčata, papriky, lilky, apod.)

Mandelinka klade žlutooranžová vajíčka na **rub listů**. Z nich se líhnou cihlově zbarvené a tečkované **larvy** s černou hlavičkou, které se tímto listím živí. Po 21 dnech spadnou do půdy, kde se zahrabou, **zakuklí** a po dvou týdnech se vyvinou v **dospělce**.

Mandelinka je **nebezpečný škůdce**. Ničí bramborová pole. Člověk proti nim bojuje insekticidy. Největším nepřítelem mandelinek je **dravá ploštica**.

Pracuj s textem. Dopln chybějící slova.

Mandelinka _____ je _____. Živí se _____ bramborové _____. Má _____ až bílooranžové _____ a na nich deset _____ podélných _____. Žije asi _____ dnů. Mandelinka je nebezpečný _____. Člověk proti nim bojuje _____. Největším _____ je dravá _____.

Pracuj s textem. Odpovídej na zadané otázky, vypracuj zadané úkoly.

Odkud k nám byla zavlečena mandelinka? _____

Jaké rostliny mandelinka napadá? Uveď příklad. _____

Kam klade mandelinka svá vajíčka? _____

Uveď stádia vývoje mandelinky: V _____

L _____

K _____

D _____

Čmelák zemní

Čmelák zemní je nejznámějším druhem našich čmeláků. **Tělo** čmeláka zemního je oválné, má **černou barvu** se **žlutohnědým pruhem** za hlavou, na hrudi a na zadečku. Konec zadečku má **bílý**.

Čmelák patří mezi **první jarní opylovače**. Opyluje **ovocné stromy** a zejména **jetel**. **Dělnice** čmeláka zemního ukládají pyl a med do zvláštních voskových nádob. Ze zásob pylu a medu později dělnice krmí **larvy** stejně jako včely.

Čmelák **hnízdí pod zemí** v početných rodinách (v počtu sto i více jedinců). U nás se vyskytuje spíše v **nížínách a středních polohách**.

Čmelák patří mezi **chráněné druhy**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Čmelák zemní je _____ druhem našich čmeláků. Tělo je _____, má _____ barvu se _____ pruhem za _____, na _____ a na _____. Konec _____ má _____. Čmelák je prvním jarním _____. Opyluje _____ stromy a hlavně _____.

Pracuj s textem. Vypracuj zadané úkoly.

Napiš, kde hnízdí čmelák. _____

V jakých polohách u nás čmelák žije? _____

Hnízdí čmelák samotářsky? _____

Jak nakládají dělnice se sebraným pylem? _____

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

NA LOUCE - Traviny, košťavy

Trávy jsou **jednoleté, dvouleté nebo vytrvalé** byliny. Dorůstají několik centimetrů nebo i několik metrů. Rostou ve **stepích, pouštních oblastech, v lesích** mírného pásu i tropů, **na loukách, pastvinách** nebo stráních, známe traviny **vodní i bahenní**.

Stébla trav jsou většinou **dutá s kolénky**. Kořeny jsou **svazčité**. Listy vyráží **v trsu od kořene**, nebo **nasedají na stéblo**, jsou většinou **bez řapíku**. **Květy** jsou drobné a nenápadné, **opylují se větrem**. Trávy vytvářejí nejčastěji **klasovitá květenství** nebo **latu**. Plodem je vždy **obilka**.

Košťavy jsou velkou skupinou **trav**, které si jsou navzájem velmi podobné. Rostou **volně, na pěstěných loukách a pastvinách**. Košťava tvoří husté trsy, dorůstá až půl metru. Poskytuje vynikající **píci**. Je **potravou** volně žijícím i domácím zvířatům.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Trávy jsou _____, _____ nebo _____ byliny. Rostou ve _____, _____ oblastech, v _____ mírného pásu a _____, na _____, _____ nebo _____. Známe také traviny _____ a _____.

Pracuj s textem. Doplň věty slovy z nabídky.

Řapíku, kolénky, obilka, svazčité, větrem.

Stébla jsou dutá s _____

Kořeny jsou _____

Listy jsou většinou bez _____

Květy se opylují _____

Plodem trav je _____

Pracuj s učebnicí, encyklopedií, internetem. Najdi a jednoduše vysvětli, co znamená slovo „píce“.

Kopretina bílá

Kopretina bílá je vytrvalá kvetoucí bylina. Dorůstá 20 cm až 80 cm. Roste na **loukách, svazích, pastvinách, okrajích cest, ve světlých lesích.**

Má válcovitý, poměrně krátký a silný **oddenek**. **Listy** kopretiny jsou vroubkované: u země rostou listy, které mají řapík, na lodyze jsou listy přisedlé bez řapíku.

Květenství kopretiny nazýváme **úbor**. Je složeno z **dlouhých bílých jazykovitých kvítků** (seřazených na okraji úboru), a **ze žlutých trubkovitých kvítků** (tvořících střed). Uprostřed úboru jsou **žluté oboupohlavné květy** (mají tyčinky i pestík). **Bílé** okrajové jazykovité květy jsou **jednopohlavné** (nemají tyčinky). Spodní část úboru tvoří **zelené lístky** v několika řadách.

Kopretina je **příbuznou** sedmikrásky, pampelišky nebo podbělu.

Pracuj s textem. Dopln chybějící slova.

Kopretina _____ je _____ kvetoucí _____.
Roste na _____, _____, _____, okrajích
_____ a ve světlých _____. Oddenek je _____,
poměrně _____ a _____. Listy jsou _____. U
země rostou listy s _____, na lodyze jsou listy _____ bez
_____.

Pracuj s textem. Vypracuj zadané úkoly.

Květenství kopretiny nazýváme _____.

Květenství je složeno z: _____
_____
_____
_____
_____

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Čáp bílý

Čáp bílý je druh **brodivého ptáka**. Je velký, s **dlouhým krkem** a **dlouhýma nohama**. Je převážně bílý, letky jsou černé, zobák a nohy červené. Obě pohlaví jsou stejně zbarvená.

Čáp je **tažný pták**, zimuje v Africe, jižní Asii a jižní Evropě. Hnízdí jednotlivě nebo ve volných koloniích v otevřené zemědělské krajině. Potřebuje přístup k **bažinatým říčním břehům, mokřadům a zaplavovaným územím**. Většinou hnízdí na **hnízdě z loňska**.

Hnízdo staví **na střechách, komínech, sloupech, stromech** a jiných vyvýšených místech. Staví je ze **suchých větví, drnů, trávy, srsti zvířat**, někdy i z hadrů, igelitu, papírů a provázků. Čáp snáší 2 – 7 bílých vajec, na kterých sedí oba rodiče.

Živí se **drobnými savci** (hraboši, krtky), **hmyzem, žábami, žížalami**, někdy také plazy, plži, rybami. Typickým projevem čápa je **klapání zobákem**.

Podle zákona je čáp bílý v České republice chráněn jako **ohrožený druh**.

Pracuj s textem. Dopln chybějící slova.

Čáp _____ je druh _____ ptáka. Má dlouhý _____ a dlouhé _____. Je převážně _____, letky jsou _____, zobák a _____ jsou _____. Čáp je _____ pták. Hnízdí v otevřené _____ krajině. Potřebuje přístup k _____ říčním _____, _____ a _____ územím.

Přemýšlej a jednoduše odpovídej na otázky.

Co znamená, že je čáp tažný pták? _____

Na kterých místech čáp zimuje? _____

Kde čáp staví svá hnízda? _____

Z čeho je staví? _____

Proč čáp vyhledává říční břehy, bažiny a podobně? Co tam nachází?

_____

_____

Čejka chocholátá

Čejka chocholátá je zavalitý pták velikosti holuba žijící na mokřých loukách a rybníčních březích. Obě pohlaví jsou převážně černobílá, se zeleně lesklým hřbetem a křídly, a okrovými spodními ocasními krovkami. Má krátký zobák a v zátylku typickou úzkou chocholku.

Hnízdí na většině území ČR, hlavně v nížinách. Na hnízdiště přilétá v únoru, odlétá od srpna do prosince.

Vyskytuje se na mokřadních loukách, polích, vyhledává otevřená prostranství. Hnízdí jednou ročně. Samice snáší většinou 4 žlutohnědá, červenohnědě skvrnitá vejce. Mláďata jsou nekrmivá – po narození běhají, zhruba po měsíci létají.

Čejka se živí zejména hmyzem a jeho larvami, pavouky, korýši, měkkýši a drobnými živočichy.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Čejka chocholátá je _____ pták velikosti _____, který žije na _____ loukách a _____ březích. Obě pohlaví čejky jsou _____, mají _____ lesklý hřbet a _____ a okrové _____ ocasní _____. Má krátký _____ a v _____ typickou úzkou _____.

Pracuj s textem. Odpovídej na otázky. Odpovědi hledej také v nabídce.

Nekrmivá, v nížinách, na mokřadních loukách a polích, v únoru.

Kde převážně hnízdí čejka chocholátá? _____

Kdy na své hnízdiště přilétá? _____

Kde se nejčastěji vyskytuje čejka? _____

Jaká mláďata se čejce rodí? _____

Pracuj s učebnicí, encyklopedií. Napiš jednoduché odpovědi.

Co požívá čejka chocholátá?

_____

Co znamená, že jsou narozená mláďata nekrmivá?

_____

Saranče čárkovaná

Saranče čárkovaná je rovnokřídlý hmyz. Hojně se vyskytuje hlavně na **suchých loukách**. Ozývá se **ostrým cvrkáním** ve dne (třením zadních nohou o křídla).

Jde o středně velký (asi 2,5 cm) **býložravý hmyz**. Saranče má zelenohnědou barvu s oranžovohnědým zadečkem a silnýma zadníma nohama. Ty jsou přizpůsobeny ke skákání.

Saranče klade **vajíčka do půdy**, v níž přezimují. Na jaře se z nich líhnou **zelené larvy** se třemi páry noh. **Larva** (nymfa, koník) nemá křídla. Dospělá saranče má **dva páry křídel**: první zelený a kožovitý, druhý kouřově šedý, blanitý.

Saranče je býložravá, ožírá **polní plodiny**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Saranče čárkovaná je _____ hmyz. Hojně se vyskytuje hlavně na _____ . Ozývá se ostrým _____ ve _____ . Cvrkání vzniká _____ zadních _____ o _____ . Saranče je _____ hmyz.

Pracuj s učebnicí, encyklopedií. Vyber si a porovnej několik základních charakteristik saranče čárkované a kobylinky zelené.

<u>Saranče čárkovaná</u>	<u>Kobyłka zelená</u>
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Babočka kopřivová

Babočka kopřivová je druh motýla z rodu **baboček**. Je jedním z **nejhojnějších motýlů** v Evropě i Asii. Létá od března do října, od nížin po vysoké hory. Najdeme ho v **zahradách, parcích, na krajích lesů a luk**.

Křídla mají oranžovo-červenou barvu s černými skvrnami, dolní okraje křídel jsou lemovány modrými skvrnami na černém pozadí.

Babočka kopřivová prochází **čtyřmi životními stádii**: vajíčko, larva (housenka), kukla, dospělec. **Vajíčka** babočka klade na spodní stranu listu (většinou na kopřivu dvoudomou). Z vajíčka se líhne **housenka**, která ihned sežere zbytky vajíčka a rostliny ve svém okolí. Vytváří přitom **vlákno**, ze kterého si staví **hnízdo**, do kterého se **zakuklí**. Po určité době žije kukla zavěšená hlavou dolů za špičku zadečku. Dále se vyvine v motýla. Dospělý motýl saje **nektar** z květů rostlin.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Babočka _____ je druh _____ z rodu _____.

Je jedním z _____ motýlů v _____ a _____.

Létá od _____ do _____ v _____ i vysokých _____.
Pozorovat je můžeme v _____,
_____, na krajích _____ a _____.

Pracuj s textem. Odpovídej na následující otázky.

Jakou barvu mají křídla babočky kopřivové? _____

Jakou barvou jsou lemovány dolní okraje křídel? _____

Kam klade babočka kopřivová svá vajíčka? _____

Od čeho odvozujeme druhové jméno babočky kopřivové? _____

Jakými životními stádii prochází babočka kopřivová? _____

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

VE VODĚ A V JEJÍM OKOLÍ - Vrba bílá

Vrba bílá pochází z Evropy a střední Asie. Je u nás **nejrozšířenější** vrbou. Je to **statný opadavý listnatý** strom. Roste na **vlhkých půdách**. Dosahuje výšky 20 – 30 metrů.

Listy jsou světlejší než u jiných druhů vrb (proto vrba bílá). Listy jsou po obvodu **jemně pilovité**, 5 – 10 cm dlouhé. Jsou porostlé **jemnými bílými chloupky**, hlavně na spodní straně.

Stromy jsou **dvojdomé**, kvetou na počátku jara (většinou v březnu). **Samčí květy** mají **dvě tyčinky** uprostřed zelenožlutých listenců, **samičí květy** jsou **jehnědy**.

Vrbu **opylují** hlavně **včely**. **Plodem** je kuželovitá tobolka s mnoha ochmýřenými semeny.

Vrba má **léčivé vlastnosti**, dřevo se užívá k výrobě např. pálek na kriket.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Vrba _____ pochází z _____ a střední _____ . Je naší _____ vrbou. Je to _____ a _____ listnatý _____. Roste na _____ bílými _____, hlavně na _____ straně.

Pracuj s textem. Vypracuj následující úkoly.

Jak získala vrba bílá své druhové jméno?

Co znamená, že je vrba strom dvojdomý?

Povídej si se spolužáky a dospělými. Jaké léčivé účinky má vrba? Které její části jsou léčivé?

Leknín bělostný. Rákos obecný. Kosatec žlutý

Leknín bělostný je vodní rostlina s ozdobnými bílými květy, jeden ze dvou rostoucích druhů leknínů v ČR. Vyskytuje se v rybnících, jezírkách, říčních ramenech nebo klidných místech řek. V ČR je kriticky ohrožen.

Rákos obecný je velmi statná vytrvalá tráva dorůstající 1 – 4 m. Má podzemní, větvené a velmi dlouhé oddenky v bahnitě půdě. Z nich vyrůstají silná vzpřímená stébla. Na vrcholu stonku vyrůstá velká mnohokvětá lata. Rákos roste na březích tekoucích i stojatých vod, v bažinách, vodních příkopech.

Kosatec žlutý je vytrvalá chráněná bylina. Vyrůstá z tlustého, plazivého a rozvětveného oddenku. Listy jsou dvouřadé a mečovité. Stonek je okrouhlý, na jeho konci jsou žluté květy. Plodem je podlouhlá trojboká tobolka. Kosatec roste v bažinách, vlhkých příkopech, na březích a na bahnitých půdách.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Leknín _____ je _____ rostlina s ozdobnými bílými _____ . Je to jeden ze _____ rostoucích druhů _____ v ČR. Rákos obecný je velmi _____ vytrvalá _____. Má podzemní, _____ a velmi dlouhé _____ v _____ půdě. Kosatec _____ je vytrvalá _____ bylina. Vyrůstá z tlustého, _____ a _____ oddenku. Listy jsou _____ a _____.

Pracuj s textem, učebnicí, encyklopedií, internetem. Doplň chybějící informace.

	Leknín bělostný	Rákos obecný	Kosatec žlutý
Výskyt		Břehy tekoucích i ...	
Květ	Ozdobné ...		
Zajímavost			

Vydra říční

Vydra říční je lasicovitá šelma. Je to jediný druh vydry v ČR. Má protáhlé a **štíhlé tělo**, krátké končetiny s **plovacími blánami** a **svalnatý ocas**. Srst je krátká, světle až tmavě hnědá s bílou spodinou.

Vydra žije **samotářským životem**. Své teritorium si značí trusem. Je skvělý **potápěč**, ve vodě vydrží déle jak 5 minut a může uplavat i 400 metrů. **Loví** později odpoledne, když se sklání slunce. V březích si vyhrabává **hlubokou noru**, do níž většinou vede vchod **pod vodní hladinou**.

Vydra se živí **vodními živočichy** (rybami, měkkýši, obojživelníky, drobnými savci nebo vodními ptáky). Rodí jednou ročně jedno až čtyři **mlád'ata**, která jsou neosrstěná a slepá. S matkou zůstávají jeden rok.

Vydra je **kriticky ohroženým druhem**, který musíme chránit.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Vydra _____ je _____ šelma. Je to jediný _____ vydry v ČR. Má _____ a _____ tělo, _____ končetiny s _____ blánami a _____ ocas. Srst je _____, světle až tmavě _____ s bílou _____.

Pracuj s textem. Piš jednoduché odpovědi na zadané úkoly.

Napiš, jakým způsobem žije vydra říční.

Vyhledej v textu, jakou potravu vyhledává vydra říční?

Přemýšlej a diskutuj s ostatními. Proč je vydra říční ohroženým druhem?

Labuť velká

Labuť velká je velký **vrubozobý pták**. Patří mezi největší ptáky v Česku. Má dlouhé a bílé tělo s krátkým ocasem, černýma nohama. Štíhlý krk je obloukovitě zahnutý, zobák je oranžový. Prachové peří mláďat je šedobílé, mladí ptáci jsou hnědošedí s černým zobákem.

Labuť žije ve **stojatých a pomalu tekoucích vodách** na velkém území Evropy. V České republice se nejdříve chovala jako okrasný pták v zámeckých parcích. Dnes se její populace ve volné přírodě zvyšuje.

Labuť se živí **vodními rostlinami**, někdy také starým pečivem získaným od lidí.

Hnízdo si staví z proutí a rákosu na okrajích jezer, rybníků a na březích tekoucích vod. Samice do něj klade 4 – 8 zelenavých vajec. Na vejcích sedí samice, samec hlídá okolí. Mláďata jsou **nekrmivá**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Labuť _____ je velký _____ pták. Patří mezi _____ ptáky v ČR. Má dlouhé _____ tělo s krátkým _____ a černýma _____. Má _____ zahnutý _____ krk a _____ zobák. _____ peří mláďat je _____, mladí ptáci jsou _____ s černým _____.

Pracuj s textem. Doplň slovní spojení dle nabídky.

Okrasný pták; z proutí a rákosu; stojatých a pomalu tekoucích vodách; nekrmivá; vodními rostlinami.

Labuť žije ve _____.

Původně byla chována jako _____.

Labuť se živí _____.

Staví si hnízdo z _____.

Mláďata se rodí _____.

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Kapr obecný

Kapr obecný je sladkovodní paprskoploutvá ryba. Je největší českou kaprovitou rybou.

U vyšlechtěných forem se za hlavou výrazně zvedá hřbet. **Tlama** kapra je výsuvná, po jejím obvodu jsou **čtyři vousy**. **Ústa** jsou bezzubá, potravu zpracovávají požerákové kosti se třemi řadami zubů.

Oči jsou zlatavé nebo olivově zelené, pohyblivé. Kapr má hřbetní, prsní, břišní, řitní a ocasní **ploutve**.

Kapr obecný **plave v řekách, jezerech, rybnících**. Je to **všežravec**, živí se tedy drobnými živočichy i rostlinami obývajícími dno. Potravu vyhrabává **ze dna** – bývá označován jako vodní prase. U nás jsou kapři přikrmováni.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Kapr _____ je _____ ryba.
Je _____ českou _____ rybou. Vyšlechtěné formy mají za _____ zvednutý _____. Tlamu má kapr _____, po jejím _____ jsou čtyři _____. Ústa jsou _____, _____ zpracovávají _____ kosti se _____ řadami zubů.

Pracuj s textem, učebnicí, encyklopedií. Doplň informace:

Oči kapra jsou _____

Kapr má _____

_____ ploutve.

Kapr obecný žije v _____.

Živí se _____.

Diskutuj se spolužáky.

Proč jsou u nás kapři přikrmováni? Co se děje s kapry v chovných rybnících? Je vhodné pouštět zakoupeného vánočního kapra zpět do rybníka?

Štika obecná

Štika obecná je **dravá ryba** z čeledi štikovitých. Obývá **tekoucí i stojatou vodu**. Tělo je pokryto **světlými skvrnami uspořádanými do svislých pruhů**, **břicho** je světlé, **ploutve** jsou tmavší a příčně pruhované. **Oko** je žluté.

Je velmi dobře uzpůsobena **dravému způsobu života**: má protáhlé a válcovité **tělo**, hřbetní a řitní **ploutve** posunuté až do zadní části těla, **tlamu** má širokou, protáhlou a bohatě ozubenou. S touto stavbou těla dokáže velmi rychle vystartovat za kořistí.

Štika je **noční dravec**, loví **menší ryby** (okouny, ježdíky, plotice, proudníky a další). Někdy uloví žábu nebo menšího jedince vlastního druhu. Sama štika je **lovnou rybou**. Ovlivňuje také zdravotní stav rybí populace – **požírá nemocné nebo poraněné ryby**.

Štika se **tře** v březnu až dubnu v klidných teplých vodách s hustým porostem, skálami, ostrůvky. Zde se **plůdek** snadno skryje.

Pracuj s textem. Dopln chybějící slova.

Štika _____ je _____ ryba z čeledi _____.
Obývá _____ i _____ vodu. Tělo je pokryto
_____ uspořádanými do _____
pruhů, břicho je _____, ploutve jsou _____ a příčně
_____. Oko má štika _____.

Pracuj s textem. Odpovídej na následující otázky.

Jak je štika přizpůsobena lovu?

Jakou kořist štika loví?

Kde se štika tře?

Jak štika pomáhá ke zlepšení stavu rybí populace?

Zopakuj si, co ses dozvěděl v této kapitole. Během max. 4 minut vše, co znáš, někomu jinému nahlas převyprávěj.

Užovka obojková

Užovka obojková je evropský **nejedovatý had**. Vyskytuje se v **nížínách**, její počty však v mnohých oblastech rapidně klesají. Užovka obojková je **naš nejběžnější had**. Má **štíhlé a dlouhé tělo** s 19 řadami šupin. **Samice** má širší hlavu, více zploštělý a zřetelný krk. **Samci** mají hlavu více protáhlou a méně odlišenou od krku.

Většinou je **tmavě zelená nebo hnědá**. Za hlavou má užovka charakteristické **žluté nebo oranžové, černě a bíle lemované pŕlměsíčné skvrny** (jsou i jedinci bez skvrn).

Pobývá v **blízkosti vody**, často se objevuje v **blízkosti lidských obydlí**. Živí se **obožživelníky a rybami, někdy také savci** (drobnými hlodavci), **ještěrkami a hmyzem**. Na zimu **upadá do zimního spánku**. V dubnu až květnu po svléknutí se páří. Vejce jsou **kožovitá**.

Užovka obojková je **neobyčejně rychlá**. Není jedovatá, na obranu produkuje **zapáchající tekutinu z kloaky**, nebo předstírá smrt. Kouše v sebeobraně.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Užovka _____ je _____ had. Vyskytuje se v _____.
Má _____ a dlouhé _____ s 19 řadami
_____. Je tmavě _____ nebo _____. Za
hlavou má _____ nebo _____, černě nebo
_____ lemované _____ skvrny.

Pracuj s textem. Jednoduše uveď rozdíl mezi samcem a samicí užovky obojkové.

Samec: _____

Samice: _____

Pracuj s textem. Zapiš, čím se užovka obojková živí.

_____
_____

Přemýšlej a diskutuj se spolužáky.

Jak se chováme v přírodě, když narazíme na hada? Co uděláš, když had zaútočí a uštkne?

Skokan skřehotavý

Skokan skřehotavý je středně velký **obožživelník** s malou hlavou a zakulaceným čenichem. Zadní končetiny má delší než přední, tudíž **dobře skáče** na poměrně velké vzdálenosti.

Dorůstají délky 12 – 16 cm. Barva přechází od **tmavě zelené po hnědou nebo šedou**. Někteří jedinci jsou na hřbetě a končetinách jemně zeleně proužkovaní.

Skokan skřehotavý se vyskytuje **v blízkosti pomalu tekoucích i stojatých vod**, a to převážně v nížinách.

Skokan skřehotavý je **aktivní ve dne**. Živí se **vodním hmyzem, pavoukovci, členovci a měkkýši**. Větší skokani dokážou pozřít i menší **myš, mloka nebo rybu**.

Samice klade do prostoru vodních rostlin asi **6000 vajíček**. Z nich se líhnou **larvy – pulci**. Pulci zpočátku dýchají **žábry**. Mají **ocásek**, který jim během vývoje odpadne.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Skokan _____ je středně velký _____ s malou _____ a _____ čenichem. Zadní _____ jsou delší než _____, proto dobře _____. Dorůstá délky _____. Má tmavě _____ až hnědou nebo _____ barvu. Někteří skokani jsou na _____ a _____ jemně zeleně _____.

Pracuj s textem. Doplň údaje do tabulky.

<i>Výskyt skokana</i>	
<i>Aktivita skokana</i>	
<i>Potrava skokana</i>	
<i>Rozmnožování skokana</i>	
<i>Vzhled pulců</i>	

Vážka ploská

Vážka ploská je druh **vážky** s nápadně **širokým zadečkem** (u samečka blankytně modrým, u samičky hnědavým). Má **štíhlé tělo**, velkou a pohyblivou **hlavu**, mohutnou **hrud'** a velká **křídla**. Vyskytuje se na **málo zarostlých vodách**.

Vážka **čihá na kořist** vsedě. Když spatří kořist, vzlétne, uchopí ji v letu nohama, a když je oběť malá, ihned ji pozře. **Větší úlovky** požírá na svém oblíbeném vyvýšeném stanovišti.

Samička klade **vajíčka** na hladinu stojatých vod. **Larvy** zde žijí na dně **dva roky**, jsou krátké, tlusté a **dravé**. Až třináctkrát se **vysvléknou**. Po vylíhnutí z larvy má vážka měkké a nevybarvené tělo se zmačkanými křídly, která se rovnají asi hodinu. Před prvním letem se vážka **nahřívá na slunci**.

Pracuj s textem. Doplň chybějící slova.

Vážka _____ je druh _____ s nápadně _____ zadečkem. Sameček má zadeček _____, samička _____. Vážka má _____ tělo, velkou a _____, mohutnou _____ a velká _____. Žije na málo _____.

Pracuj s textem. Odpovídej na následující otázky.

Jak vážka čihá na kořist?

Kam klade vážka vajíčka?

_____

_____

Jak vážka kořist chytá?

Jak dlouho leží larvy na dně vody?

_____

_____

Kde požírá velké úlovky?

Jak vypadají larvy vážky?

_____

_____

Pracuj s textem. Vyber vždy vhodnou variantu a zapiš.

Larvy vážky se až (*čtrnáctkrát x třináctkrát*) _____ vysvléknou.

Po vylíhnutí má vážka (*zmačkaná x rovná*) _____ křídla.

Opakování – Ovocné stromy a keře

Pracuj samostatně nebo s pomocí dospělého, používej učebnici, encyklopedie, časopisy, internet. Doplň tabulku – ke každému stromu zapiš základní údaje o stanovišti, listech, květech, nutné podmínky pro jeho život, k čemu je využíván člověkem. Pod název udělej jednoduchý obrázek – náčrtek květu, plodu.

Jabloň	
Hrušeň	
Třešeň	
Ořešák	
Rybíz červený	
Líska obecná	

SEZNAM PODLE STRAN

1. ŽIVÁ PŘÍRODA
2. Živá příroda, pokračování
3. Poznávání rostlin a živočichů
4. Půda
5. Potravní řetězec
6. Ekologie
7. V LESE
8. Smrk ztepilý
9. Borovice lesní
10. Tis červený
11. Jedle bělokorá
12. Modřín opadavý
13. Jalovec obecný
14. Jehličnaté stromy a keře –
kořeny, kmen
15. Jehličnaté stromy a keře – květy,
semena
16. Jehličnaté stromy a keře – listy,
keře
17. Keře a byliny lesa
18. Mechy, přesličky a kapradiny
19. Opakování – Jehličnaté stromy
20. Dub letní
21. Dub zimní
22. Buk lesní
23. Lípa srdčitá
24. Jírovec maďal
25. Růže šípková
26. Trnka obecná
27. Opakování – Listnaté stromy a
keře
28. Houby
29. Obratlovci – savci – kostra,
pohyb, rozmnožování
30. Obratlovci – savci – potrava,
význam
31. Obratlovci – ptáci – kostra,
pohyb, rozmnožování
32. Obratlovci – ptáci – potrava,
význam
33. Plazi
34. Obojživelníci
35. Ryby
36. Bezobratlí – hmyz – stavba těla,
rozmnožování
37. Bezobratlí – hmyz – skupiny
hmyzu, význam
38. Prase divoké
39. Srnec obecný
40. Liška obecná
41. Jezevec lesní
42. Veverka obecná
43. Kuna lesní
44. Datel černý
45. Jestřáb lesní
46. Kukačka obecná
47. Sojka obecná
48. Zmije obecná
49. Užovka hladká
50. Ještěrka obecná
51. Slepýš křehký
52. Mlok skvrnitý
53. Ropucha obecná
54. Rosnička zelená
55. Mravenec lesní
56. Lýkožrout smrkový
57. U LIDSKÝCH OBYDLÍ
58. Bez černý

59. Pampeliška lékařská
60. Hluchavka nachová.
Sedmikráska chudobka
61. Tulipán zahradní. Narcis bílý,
žlutý
62. Krtek obecný
63. Netopýr ušatý
64. Vlaštovka obecná
65. Holub
66. Slunéčko sedmítečné
67. Masařka obecná
68. Včela medonosná
69. Včela medonosná, pokračování
70. NA POLI, Obiloviny
71. Pšenice obecná
72. Lilek brambor
73. Řepa cukrová
74. Plevely a křoviny oblasti našich
polí
75. Zajíc polní
76. Koroptev polní
77. Mandelinka bramborová
78. Čmelák zemní
79. NA LOUCE, Traviny. Kostřavy
80. Kopretina bílá
81. Čáp bílý
82. Čejka chocholátá
83. Saranče čárkovaná
84. Babočka kopřivová
85. VE VODĚ A V JEJÍM OKOLÍ,
Vrba bílá
86. Leknín bělostný. Rákos obecný.
Kosatec žlutý
87. Vydra říční
88. Labuť velká
89. Kapr obecný
90. Štika obecná
91. Užovka obojková
92. Skokan skřehotavý
93. Vážka ploská
94. Opakování – ovocné stromy